ΠΑΥΛΟΣ

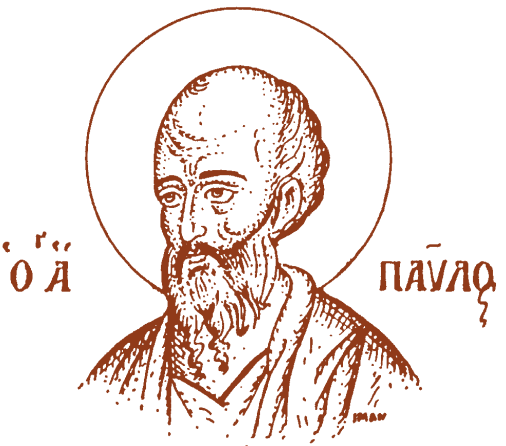
Πρῶτος μετά τόν ΕΝΑ
πού ἐκχριστιάνισε μιά αὐτοκρατορία

Σειρά: «Ἁγιολογικά» ἀριθμ. 15

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
ΔΑΝΙΗΛ

ΠΑΥΛΟΣ

Πρῶτος μετά τόν ΕΝΑ πού εκχριστίανισε μιά αὐτοκρατορία

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ 2019

Παῦλος

Πρῶτος μετὰ τὸν ΘΝλ πού ἐκχριστιάνισε μιὰ αὐτοκρατορία

Κείμενα:
Μητροπολίτου Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ Δανιήλ

Στοιχειοθεσία, Διακόσμησις, Ἐπιμέλεια Ἐκδόσεως:
ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΑΒΕΕ, Ἀρδηττοῦ 12-16, 116 36
Τηλ.: +30 2109217513 • Fax: +30 2109237033
www.eptalofos.gr • e-mail: info@eptalofos.gr

Copyright:
Ἱερά Μητρόπολις Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ.
Λεωφόρος Φορμίωνος 83, Τ.Κ. 161 21 Καισαριανή
Τηλ.: 210.72.24.123
www.imkby.gr e-mail: info@imkby.gr

ISBN: 978-618-5390-15-0

Περιεχόμενα

ΠΑΥΛΟΣ. Πρῶτος μετά τόν ΕΝΑ πού
ἐκχριστιάνισε μιά αὐτοκρατορία 9
Ἡ χρονολογική σειρά τῶν Πράξεων 10
Ὁ χρόνος καί ὁ τόπος συγγραφῆς
τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου
πρός τίς Ἐκκλησίες 14
Ὁ λιθοβολισμός τοῦ Στεφάνου 14

Κεφάλαια ιγ΄ καί ιδ΄.
Τό πρῶτο ἱεραποστολικό ταξίδι τοῦ Παύλου 16

Κεφάλαιο ιε΄.
Ἡ σύνοδος στήν Ἱερουσαλήμ 18

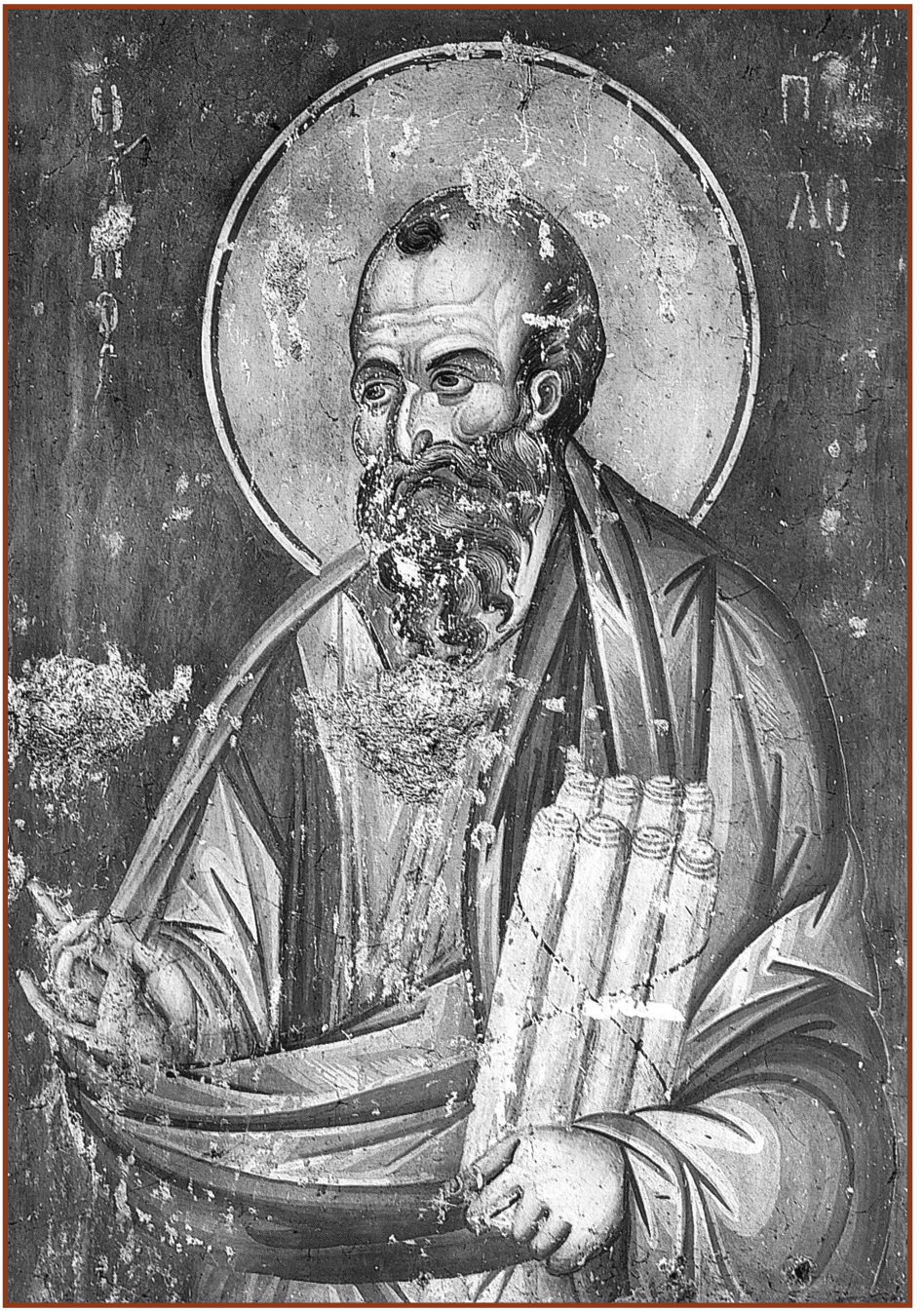
Κεφάλαια ισ΄, ιζ΄, ιη΄.
Τό δεύτερο ἱεραποστολικό ταξίδι τοῦ Παύλου .. 20

Κεφάλαια ιθ΄ καί κ΄.
Τό τρίτο ἱεραποστολικό ταξίδι τοῦ Παύλου 24

Κεφάλαια κα΄, κβ΄, κγ΄.
Ἡ σύλληψις τοῦ Παύλου στήν Ἱερουσαλήμ 30

Κεφάλαια κδ΄, κε΄, κστ΄.
Ἡ φυλάκισις τοῦ Παύλου στήν Καισάρεια 32

Κεφάλαια κζ΄, κη΄.
Τό ταξίδι τοῦ Παύλου στή Ρώμη 37
Ἀνακεφαλαίωσις 39
Ἡ καύχηση τοῦ ἀποστόλου Παύλου
Πρός Κορινθίους Β΄, ια΄, 16-33 50
Ἡ καύχηση τοῦ ἀποστόλου Παύλου
(μετάφραση) 51

ΠΑΥΛΟΣ

Πρῶτος μετά τόν ΕΝΑ πού ἐκχριστίανισε μιά αὐτοκρατορία

τοῦ Μητροπολίτου Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ Δανιήλ

Τήν ζωή καί τά ἔργα (τίς πράξεις) τοῦ ἀποστόλου Παύλου διηγεῖται ἕνας συνεργάτης του καί ἀκόλουθός του ὁ Λουκᾶς στίς *«Πράξεις τῶν Ἀποστόλων»*. Σ' αὐτόν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπονέμει τόν τιμητικό τίτλο *«ὁ ἀγαπητός»* (Πρός Κολοσσαεῖς δ΄, 14). Αὐτός τόν συνώδευσε στίς περιοδείες του ἀπό τήν Τρωάδα στήν Ἑλλάδα, παρέμεινε μαζί του μέχρι καί τήν δεύτερη φυλάκισή του καί τό θάνατό του στή Ρώμη καί τόν μνημονεύει γράφοντας στόν ἀπόστολο Τιμόθεο *«Λουκᾶς ἔστι μόνος μετ' ἐμοῦ»* (Πρός Τιμόθεον Β΄, δ΄, 11). Θά ἀκολουθήσουμε τήν ἐξιστόρηση τῶν *«Πράξεων»* γιά νά γνωρίσουμε τόν μεγάλο ἱεραπόστολο.

Ἡ χρονολογική σειρά τῶν Πράξεων

Σέ μιά ἀφηγηματική ἐξιστόρησι ἱστορικῶν γεγονότων, ὅπως τό βιβλίο τῶν Πράξεων, εἶναι ἐπιθυμητή ἡ τήρησις τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς τῶν ἱστορουμένων γεγονότων, καί τοῦτο γιατί σέ ὡρισμένες περιπτώσεις τά γεγονότα ἀποκτοῦν αὐτή ἤ ἐκείνη τή σημασία, ἀναλόγως τοῦ ἄν προηγοῦνται ἤ ἀκολουθοῦν ὡρισμένα ἄλλα σχετικά γεγονότα.

Τό βιβλίο τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων δέν μᾶς δίνει ὅλα τά στοιχεῖα, μέ τά ὁποῖα θά μπορούσαμε νά καταρτίσουμε πλήρη τή χρονολογική τάξι τῶν ἱστορουμένων γεγονότων. Αὐτά ὅμως πού μᾶς δίνει εἶναι ἀρκετά γιά μιά κατά προσέγγισι χρονολογική τοποθέτησί τους. Δεχόμενοι τό ἔτος 30 μ. Χ. σάν τήν ἀφετηρία τῶν γεγονότων πού διηγεῖται ὁ Λουκᾶς, ὁ συγγραφεύς τῶν Πράξεων, καί μέ βάσι ἀφ' ἑνός ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Ἡρώδη, πού μνημονεύεται στό κεφ. 12 τοῦ βιβλίου, ἔλαβε χώραν τό ἔτος 44 μ.Χ., καί ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἡ συνάντησις τοῦ Παύλου μέ τόν Φῆστο (κδ΄, 27) ἔγινε τό ἔτος 60 μ.Χ., καί τέλος ὡρισμένες ἐκφράσεις στό βιβλίο τῶν Πράξεων καί τήν πρός Γαλάτας Ἐπιστολή, εἴμαστε σέ θέσι νά καταρτίσουμε ἕνα κατά προσέγγισι χρονολογικό πίνακα τῶν γεγονότων γιά ὁλόκληρο τό βιβλίο.

Ἡ κυρία δυσκολία τῆς προσπάθειας αὐτῆς ἐντοπίζεται στά τρία χρόνια πού ἀναφέρει ὁ αὐτοβιογραφούμενος ἀπόστολος Παῦλος τοῦ χωρίου Πρός Γαλάτας α΄, 18

καί τά 14 χρόνια τοῦ Πρός Γαλάτας β΄, 1. Στό ἐάν δηλαδή καί κατά πόσο, στά 14 χρόνια περιλαμβάνονται καί τά 3, ἤ πρέπει τά τρία νά προστεθοῦν στά 14, καί ἐπίσης στό ἐάν ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Παύλου στήν Ἱερουσαλήμ, πού ἀναφέρεται στό ἐδάφιο Πρός Γαλάτας β΄, 1, εἶναι ἡ ἐπίσκεψις πού μνημονεύεται στό βιβλίο τῶν Πράξεων στό κεφ. ια΄, 27 - 30, ἤ ἐκείνη τοῦ ἐδαφίου ιε΄, 2.

Ἔτσι ἤ ἀλλοιῶς, ἡ ἀκολουθοῦσα Χρονολογική κατάταξις τῶν γενονότων τῶν Πράξεων μπορεῖ νά θεωρηθεῖ σάν ἡ κατά προσέγγισι σωστή, μέ πιθανή ἀπόκλισι ἑνός ἤ δύο χρόνων:

- Ἵδρυσις τῆς Ἐκκλησίας στήν Ἱερουσαλήμ, τό 30 μ.Χ.
- Ὁ λιθοβολισμός τοῦ Στεφάνου καί ἡ διασπορά τῆς Ἐκκλησίας, τό 31 ἤ 33 μ.Χ.

1. Ἐπιστροφή Παύλου, τῷ 21 Τιβερίου ἔτει (Πράξεων θ΄) *ἔτος μ.Χ. 36.*

2. Περιοδεία αὐτοῦ εἰς Ἀραβίαν καί Δαμασκόν τριετής, καί ἐπάνοδος ἐκ Δαμασκοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα (Πρός Γαλάτας, α΄, 17 καί Πράξεων θ΄, 23-26).

3. Μετά πολυετῆ καί πολυπαθῆ περιοδείαν αὐτοῦ εἰς Κιλικίαν καί Συρίαν, ἄφιξις τοῦ Παύλου μετά τοῦ Βαρνάβα εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας, ὅπου διαμένουσι κοπιάζοντες ἕν ἔτος (Πράξεων θ΄, 30. ια΄, 25, 26. Πρός Γαλάτας α΄, 21. Πρός Κορινθίους Β΄, ια΄, 24. 26) *ἔτος μ.Χ. 44.*

4. Ἀποστολή αὐτοῦ (μετά τοῦ Βαρνάβα) ἐξ Ἀντιο-

χείας εἰς Ἱεροσόλυμα (δευτέρα ἐπίσκεψις) πρός κατακύμισιν συνεισφορῶν ὑπέρ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πασχόντων ἀδελφῶν, καί ἐπιστροφή (Πράξεων ια΄, 30) *ἔτος μ.Χ. 45.*

5. Ἡ πρώτη μεγάλη αὐτοῦ ἀποστολική διετής περιοδεία (μετά τοῦ Βαρνάβα) ἐξ Ἀντιοχείας εἰς Κύπρον, τήν ἐν Πισιδίᾳ Ἀντιόχειαν, Ἰκόνιον, Λύστραν καί Δέρβην, καί ἡ διά τῶν αὐτῶν καί τῆς Ἀτταλείας ἐπιστροφή εἰς Ἀντιόχειαν (Πράξεων ιγ΄, ιδ΄), *ἔτος μ.Χ. 48-50.*

6. Ἡ τρίτη αὐτοῦ (μετά τοῦ Βαρνάβα) ἄφιξις εἰς Ἱεροσόλυμα πρός ἀποκόμισιν ἐντεῦθεν συμβουλῶν περί τῆς Περιτομῆς, καί ἡ ἐπιστροφή αὐτοῦ εἰς Ἀντιόχειαν (Πράξεων ιε΄, 2-30) *ἔτος μ.Χ. 50.*

7. Ἡ δευτέρα ἀποστολική αὐτοῦ περιοδεία ἐξ Ἀντιοχείας εἰς Κιλικίαν, Δέρβην, Λύστραν, Φρυγίαν, Γαλατίαν, Τρωάδα, Νεάπολιν, Φιλίππους, Θεσσαλονίκην, Βέροιαν, Ἀθήνας καί Κόρινθον, ἐν ᾗ εὗρε τόν Ἀκύλαν (Πράξεων ιε΄, 35-ιη΄, 1) *ἔτος μ.Χ. 52.*

8. Ἡ τετάρτη αὐτοῦ ἄφιξις εἰς Ἱεροσόλυμα (μετά ὀκτωκαίδεκα μηνῶν διαμονήν ἐν Κορίνθῳ) διά Κεγχρεῶν, Ἐφέσου καί Καισαρείας, καί ἡ εἰς Ἀντιόχειαν ἐπάνοδος (Πράξεων ιη΄, 11-22) *ἔτος μ.Χ. 54.*

9. Ἡ τρίτη αὐτοῦ περιοδεία εἰς Ἔφεσον διά Γαλατίας καί Φρυγίας (Πράξεων ιθ΄, 1) *ἔτος μ.Χ. 54.*

10. Ἡ ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς Κόρινθον διά Τρωάδος

καί Μακεδονίας μετά διετῆ διαμονήν ἐν Ἐφέσῳ (Πράξεων κ΄, 1) *ἔτος μ.Χ. 57.*

11. Ἡ πέμπτη αὐτοῦ ἄφιξις εἰς Ἱεροσόλυμα, πορευθέντος ἀπό Κορίνθου διά Φιλίππων, Τρωάδος, Μιλήτου, Τύρου, Πτολεμαΐδος καί Καισαρείας (Πράξεων κ΄, 3 κα΄, 15) *ἔτος μ.Χ. 58.*

12. Ἄφιξις αὐτοῦ εἰς Ῥώμην κατά τό ἔαρ μετά διετῆ φυλάκισιν ἔν τε Ἱεροσολύμοις καί Καισαρείᾳ, ἀπόπλουν ἀπό Σιδῶνος, διάπλουν εἰς Μύρα, Καλούς Λιμένας καί λοιπά, καί ναυάγιον περί Μελίτην (Πράξεων κα΄, 17, κη΄, 16), *ἔτος μ.Χ. 61.*

13. Ἡ διετής αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ φυλάκισις καί ἡ ἀπελευθέρωσις αὐτοῦ (Πράξεων κη΄, 30), *ἔτος μ.Χ. 63.*

14. Τέλος τό ἐν Ῥώμῃ μαρτύριον αὐτοῦ μετά πολυετεῖς ὑπέρ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἀγῶνας ἐν Ἱσπανίᾳ, Ἐφέσῳ, Μακεδονίᾳ, Κρήτῃ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Νικοπόλει καί λοιποῖς, καί δευτέραν ἐν Ῥώμῃ κάθειρξιν (Πρός Ῥωμαίους ιε΄, 24, 28. Πρός Τιμόθεον Α΄, α΄, 3. Πρός Τιμόθεον Β΄, α΄, 15. β΄, 9. δ΄, 6-18. Πρός Τίτον α΄, 5. γ΄, 13) *ἔτος μ.Χ. 68.*

15. Στίς ἐπιστολές του ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀναπτύσσει τήν θεολογική σκέψη του κηρύττωντας τήν νέα πίστη καί θεμελιώνοντας τήν Ἐκκλησία στό Εὐαγγέλιο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ χρόνος καί ὁ τόπος συγγραφῆς τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρός τίς Ἐκκλησίες

ΤΙΤΛΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΕΠΟΧΗ	ΕΤΟΣ
Πρός Θεσσαλονικεῖς Α΄	Κόρινθος		52
Πρός Θεσσαλονικεῖς Β΄	Κόρινθος		53
Πρός Κορινθίους Α΄	Ἔφεσος	ἔαρ	57
Πρός Κορινθίους Β΄	Μακεδονία	φθινόπωρον	57
Πρός Γαλάτας	Κόρινθος	χειμῶνα	57
Πρός Ρωμαίους	Κόρινθος	ἔαρ	58
Πρός Ἐφεσίους	Ρώμη	ἔαρ	62
Πρός Κολοσσαεῖς	Ρώμη	ἔαρ	62
Πρός Φιλήμονα	Ρώμη	ἔαρ	62
Πρός Φιλιππησίους	Ρώμη	φθινόπωρον	62
Πρός Τιμόθεον Α΄	Μακεδονία		67
Πρός Τίτον	Ἔφεσος		67
Πρός Τιμόθεον Β΄	Ρώμη		68
Πρός Ἑβραίους	πιθανῶς Ρώμη		68

(Πηγή Γ. Κωνσταντίνου, Λεξικό τῶν Ἁγίων Γραφῶν, Ἐκδόσεις «Γρηγόρη», Ἀθήνα 2008).

Ἀκολουθοῦμε τήν ἐξιστόρηση τοῦ συγγραφέως τῶν Πράξεων Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ πού ὑπῆρξε συνοδός καί συνεργάτης τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Ὁ λιθοβολισμός τοῦ Στεφάνου

«Νεανίας τις ὀνομαζόμενος Σαῦλος». Ἡ παρουσία τοῦ ἀποστόλου Παύλου στή δίκη τοῦ ἀρχιδιακόνου

Στεφάνου ἀπό τό Ἰουδαϊκό Μεγάλο Συνέδριο, ἡ παρρησία τοῦ Ἀρχιδιακόνου Στεφάνου καί ἡ γενναιότητά του, φαίνεται ὅτι συγκλόνησαν τόν ἀπόστολο Παῦλο πού παρακολουθοῦσε τό μαρτύριο τοῦ Στεφάνου καί ὑπῆρξε γεγονός πού ἐπηρέασε τήν θεολογική παιδεία καί ἀντίληψή του καί ἀλλάζοντας τήν πορεία τῆς ζωῆς του. Ἄν καί τό ἄμεσο ἀποτέλεσμά της ἦταν νά κάνη τόν Σαῦλο νά ἀρχίση τόν διωγμό του κατά τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μποροῦμε νά εἴμαστε βέβαιοι ὅτι τά ἐπιθανάτια λόγια τοῦ Στεφάνου βρῆκαν τόν στόχο τους, εἰσχώρησαν βαθειά μέσα στή φύσι τοῦ Σαύλου, καί προετοίμασαν τό ἔδαφος γιά τό ὅραμα τοῦ δρόμου πρός τή Δαμασκό. Ἡ ἀπολογία τοῦ Στεφάνου προκάλεσε μιά ρωγμή στή φαρισαϊκή σκέψη τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἡ ὁποία διανοίχθηκε ὡς πύλη διάπλατα στίς πῦλες τῆς Δαμασκοῦ γιά νά εἰσέλθει ὁλόλαμπρος ὁ Ἀναστάς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός στήν σκέψη τοῦ ἱεραποστόλου καί νά τόν μετατρέψει σέ *«σκεῦος ἐκλογῆς»* (Πράξεων θ΄, 15). Νεαρός ἀριστοκράτης τῆς Ταρσοῦ, σπουδαγμένος στήν Ἱερουσαλήμ, στά πόδια τοῦ Γαμαλιήλ (κγ΄, 3), τόν ἴδιο κεῖνο καιρό πού ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐμεγάλωνε μέσα στή φτώχεια στή Ναζαρέτ, ὁ Σαῦλος ἔλειπε προφανῶς ἀπό τήν Ἱερουσαλήμ καθ' ὅλη τή διάρκεια τῆς δημοσίας διακονίας τοῦ Κυρίου μας, γιατί ποτέ δέν Τόν εἶχε δεῖ. Τώρα ὅμως πού ἡ Ἐκκλησία βρισκόταν στήν ἀκμή τῆς δράσεως καί τοῦ ἁπλώματός της ὁ Σαῦλος ἐγύρισε πίσω. Σέ ὁλόκληρη τή μέχρι τώρα,

σύντομη ἄλλωστε, ζωή του, δέν εἶχε ξαναδεῖ θάνατο σάν τοῦ Στεφάνου. Καί μποροῦμε ἀπό μιά ἄποψι νά ποῦμε, πώς ὁ θάνατος τοῦ Στεφάνου ἦταν τό ἀντίτιμο τῆς ὑπηρεσίας καί τοῦ ἔργου τοῦ Παύλου πού κατέβαλε ἡ Ἐκκλησία.

Κεφάλαια ιγ΄ καί ιδ΄.
Τό πρῶτο ἱεραποστολικό ταξίδι τοῦ Παύλου

Τό ἔργο του στή Γαλατία, τό 49 - 48 μ. Χ.

Ἡ Ἐκκλησία στήν Ἀντιόχεια (ιγ΄, 1 - 3), πρῶτο κέντρο τῶν ἐξ εἰδωλολατρῶν Χριστιανῶν (ἐθνικῶν), ἀπό ὅπου ὁ Παῦλος ἀνέλαβε τό ἔργο τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ἕνας ἀπό τούς δασκάλους τῆς Ἀντιόχειας ἦταν ὁμογάλακτος ἀδελφός τοῦ Ἡρώδη, γεγονός ἀπό τό ὁποῖο συμπεραίνουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶχε ἀποκτήσει σημαντικό κῦρος.

Κύπρος (ιγ΄, 4 - 12). Ὁ Ρωμαῖος ἐδῶ διοικητής ἦταν πιστός. Τό θαῦμα, ἦταν ὁ ἀποφασιστικός παράγων τῆς ἐπιστροφῆς του. Ἡ τύφλωσις τοῦ μάγου ἦταν ἔργο ὄχι

τοῦ Παύλου, ἀλλά τοῦ Θεοῦ. Ἀπό ἐδῶ καί ἐμπρός, ὁ Σαούλ παίρνει τό ὄνομα Παῦλος. Παῦλος ἦταν ὁ Ρωμαϊκός, Σαούλ ὁ Ἑβραϊκός τύπος, ἑνός καί τοῦ ἴδιου ὀνόματος.

Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας (ιγ΄, 13 - 52). Ἡ σύμπτωσις τοῦ ὀνόματος της μέ τό ὄνομα τῆς Συριακῆς πόλεως ἀπό τήν ὁποία προερχόταν ὁ Παῦλος, θά τήν ἔκανε ἀσφαλῶς ἰδιαίτερα συμπαθῆ στόν Ἀπόστολο τῶν ἐθνῶν. Τό κήρυγμα τοῦ Παύλου συνίστατο στήν ἱστορία τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί τό προφητικό της πλαίσιο. Πολλοί ἐπίστεψαν. Ἀλλά οἱ δύσπιστοι Ἰουδαῖοι τόν ἔδιωξαν.

Ἰκόνιον (ιδ΄, 1-6). Ἔμεινε ἐδῶ ὁ Παῦλος *«ἱκανὸν καιρόν»* (3). Ἔκανε σημεῖα καί τέρατα. Μεγάλο πλῆθος τόσο ἀπό Ἰουδαίους ὅσο καί ἐθνικούς ἐπίστεψε. Ὁ Παῦλος ἔγινε αἰτία διαιρέσεως τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως. Οἱ ἐχθροί του ὥρμησαν νά τόν λιθοβολήσουν καί ὁ Παῦλος ἔφυγε στά Λύστρα, κάπου 35 Χιλιόμετρα πρός τόν νοτιά.

Λύστρα (ιδ΄, 6 - 20). Ἡ θεραπεία τοῦ ἐκ γενετῆς χωλοῦ ἐδῶ, ἔκανε βαθειά ἐντύπωσι στήν πόλι ὅλη. Ὁ λαός τῆς πόλεως ἐχαιρέτησε τόν Παῦλο καί τόν Βαρνάβα σάν θεούς, γρήγορα ὅμως ἄλλαξαν διαθέσεις, καί ἐλιθοβόλησαν τόν Παῦλο. Ἀπό τά Λύστρα ἦταν ὁ Τιμόθεος (ιστ΄, 1). Ἴσως μάλιστα ὁ Τιμόθεος νά εἶχε δεῖ τά συμβάντα (Πρός Τιμόθεον Β΄, γ΄, 11).

Δέρβη (ιδ΄, 20-21). Διωγμένος ἀπό τά Λύστρα ὁ Παῦλος, κατέφυγε στή Δέρβη, κάπου 45 χιλιόμετρα πρός τά νοτιοανατολικά, ὅπου καί ὠδήγησε πολλούς στήν πίστι. Καί ὕστερα, μέ τό θάρρος πού συνήθως τόν ἐχαρακτήριζε ξαναγύρισε στά Λύστρα, τό Ἰκόνιο καί τήν Ἀντιόχεια, γιά νά ἐνθαρρύνη καί νά στηρίξη τούς μαθητές. Ὁ *«σκόλοψ εἰς τήν σάρκα»* τοῦ Παύλου, πού τόν ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος στήν Πρός Κορινθίους Β΄, ιβ΄, 7, πρέπει νά τόν ἐπισκέφθηκε τόν Παῦλο κατά τή διάρκεια αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ ταξιδιοῦ του στή Γαλατία, γιατί τό ταξίδι αὐτό τό ἔκανε δεκατέσσερα χρόνια πρίν γράψη τήν Πρός Κορινθίους Β΄ Ἐπιστολή του, χρόνος πού συμπίπτει περίπου μέ τήν εἴσοδό του στή Γαλατία (Πρός Γαλάτας δ΄, 13).

Κεφάλαιο ιε΄.
Ἡ σύνοδος στήν Ἱερουσαλήμ

Τό ζήτημα τῆς περιτομῆς τῶν ἐξ ἐθνικῶν πιστῶν

Γύρω ἀπό τό 50 μ.Χ. Εἴκοσι χρόνια ὕστερα ἀπό τήν ἵδρυσι τῆς Ἐκκλησίας. Δέκα χρόνια μετά τήν πρώτη ἀποδοχή τῶν ἐξ εἰδωλολατρῶν πιστῶν (ἐθνικῶν), σάν

ἐθνικῶν. Ἄν καί ὁ Θεός πολύ φανερά εἶχε ἀποκαλύψει στόν Πέτρο ὅτι ἔπρεπε νά δέχωνται στήν Ἐκκλησία τούς ἐθνικούς, χωρίς περιτομή (κεφ. ι΄), καί οἱ Ἀπόστολοι καί οἱ Πρεσβύτεροι εἶχαν πεισθῆ (ια΄, 18), ἐν τούτοις μιά ἰσχυρή μερίδα μαθητῶν πρώην Φαρισαίων ἐξακολουθοῦσε νά διδάσκη ὅτι ἡ περιτομή ἦταν ἀναγκαία (ιε΄, 5). Οἱ ἀδελφοί τῆς Ἀντιόχειας εἶχαν ἐγκαινιάσει μιά ἐκστρατεία γιά νά ἐκχριστιανίσουν τούς ἐθνικούς, χωρίς νά ἀπαιτοῦν περιτομή. Διαφωνία ὅμως γύρω ἀπό τό ζήτημα αὐτό εἶχε στό μεταξύ διχάσει τήν Ἐκκλησία. Καί ὁ Θεός διά τοῦ Πνεύματός Του, ὡδήγησε κατά τή σύνοδο αὐτή τούς Ἀποστόλους νά ταχθοῦν ὁμόφωνα μέ τήν ἄποψι ὅτι ἡ περιτομή δέν ἦταν ἀναγκαία γιά τούς ἐθνικούς.

Ὁ Πέτρος. Εἶναι ἐδῶ (ἐδ. 7) γιά τελευταία φορά πού ἀναφέρεται τό ὄνομα τοῦ Πέτρου μέσα στό βιβλίο τῶν Πράξεων. Μέχρι τό κεφάλαιο ιβ΄, ὁ Πέτρος εἶναι τό ἡγετικό πρόσωπο. Ἦταν αὐτός ὁ ἀρχηγός κατά τή μέρα τῆς Πεντηκοστῆς καί κατά τίς ἑπόμενες μέρες. Ἦταν ὁ Πέτρος πού ἐδέχθηκε τόν πρῶτο ἐθνικό στήν Ἐκκλησία (κεφ. ι΄). Κατά τά εἴκοσι αὐτά χρόνια, μέ ὁρμητήριό του τήν Ἱερουσαλήμ, πρέπει νά ἐπισκέφθηκε τίς ἐκκλησίες στήν Παλαιστίνη καί πρός τόν νότο μέχρι τήν Ἀντιόχεια. Γιά τή μεταγενέστερη ζωή του βλ. σημείωσι ὑπό Α΄ Πέτρου.

Ἀποχωρισμός τῶν Παύλου καί Βαρνάβα (ιε΄, 36-41). Ἐξ αἰτίας τοῦ Μάρκου. Ὁ Μᾶρκος κατά τό πρῶτο ἱεραποστολικό τους ταξίδι τούς εἶχε ἐγκαταλείψει (ιγ΄,

13). Δέν μᾶς λέει ὁ Λουκᾶς τό γιατί. Ἴσως ἀπό δειλία, ἤ φόβο, ἤ ἴσως νά μήν εἶχε ἀκόμα τότε ἀφιερωθῆ στόν εὐαγγελισμό τῶν ἐθνικῶν. Τώρα ὅμως εἶχε ἀλλάξει γνώμη, καί ἦταν ἕτοιμος νά πάη μαζί μέ τόν Παῦλο καί τόν Βαρνάβα. Ὁ Παῦλος ὅμως δέν εἶχε πεισθῆ ὅτι ἦταν ὁ Μᾶρκος κατάλληλος γιά τίς ταλαιπωρίες τοῦ ταξιδιοῦ. Ἀντιθέτως, ὁ Βαρνάβας ἦταν βέβαιος γι' αὐτό. Ἔτσι, ὁ Βαρνάβας καί ὁ Παῦλος συμφώνησαν νά δουλέψουν στό ἔργο τοῦ Κυρίου χωριστά. Ὁ χωρισμός τους, ἄν καί ἀποτέλεσμα ὀξύτητος, δέν συνοδεύθηκε ἀπό ὀργή. Καί ἀργότερα, οἱ δύο Ἀπόστολοι συνεργάσθηκαν καί πάλι (Πρός Κορινθίους Α΄, θ΄, 6, Πρός Κολοσσαεῖς δ΄, 10).

Κεφάλαια ιστ΄, ιζ΄, ιη΄.
Τό δεύτερο ἱεραποστολικό ταξίδι τοῦ Παύλου

Τό ἔργο του στήν Ἑλλάδα. Τό 50-55 μ. Χ.

Ὁ Σίλας. Λίγα πράγματα ξέρουμε γιά τόν Σίλα. Κάνει τήν πρώτη του ἐμφάνισι στήν Ἱερουσαλήμ (ιε΄, 22). Καί ἀμέσως ὕστερα σάν σύντροφος τοῦ Παύλου στό δεύτερο ἱεραποστολικό ταξίδι του, ἀντί τοῦ Βαρνάβα πού τόν

εἶχε ἀκολουθήσει στό πρῶτο. Θά πρέπει νά ἦταν ἄνθρωπος ἱκανός, γιατί ἀλλοιῶς ὁ Παῦλος δέν θά τόν ἐδιάλεγε γιά βοηθό του. Μερικά χρόνια ἀργότερα, τόν βρίσκουμε τόν Σίλα μαζί μέ τόν Πέτρο (Α΄ Πέτρου ε΄, 12).

Στίς Ἐκκλησίες τῆς Γαλατίας καί πάλι (ιστ΄, 1-6). Ὁ Παῦλος ἐπισκέπτεται γιά δεύτερη φορά τίς Ἐκκλησίες στή Γαλατία, ὅπου βρίσκει τόν Τιμόθεο. Καί εἶναι τόσο εὐχαριστημένος ἀπό τόν νεαρό, πού ἀποφασίζει νά τόν πάρη μαζί του. Ἔκτοτε ὁ Τιμόθεος ἔγινε ὁ ἀχώριστος σύντροφος τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν.

Ἀλλαγή τῶν σχεδίων τοῦ Παύλου (ιστ΄, 6 -7). Φαίνεται πώς ἑτοιμαζόταν ὁ Παῦλος γιά τήν Ἔφεσο («Ἀσία»), ἀλλά ὁ Θεός τόν σταμάτησε. Ὕστερα σχεδίαζε νά πάη στή Βιθυνία. Καί πάλι ὅμως τόν σταμάτησε ὁ Θεός. Δέν ἀποτελεῖ πράγματι πηγή παρηγοριᾶς γιά μᾶς τούς ἀσθενέστερους Χριστιανούς, τό γεγονός ὅτι καί αὐτός ὁ Παῦλος, τόσο πολύ ἐξοικειωμένος μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα, ἦταν μερικές φορές κάπως βραδύς στό νά διακρίνη τό θέλημα τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἑαυτό του;

Τό ὅραμα στήν Τρωάδα (ιστ΄, 8-10). Ἡ Τρωάδα ἦταν ἡ παληά Τροία. Στό ὅραμα τοῦ «ἀνδρός τινος Μακεδόνος» φαίνεται νά ἔδωκε ἀφορμή ἡ παρουσία τοῦ Λουκᾶ, ὅπως συνάγεται ἀπό τήν ἀλλαγή τοῦ προσώπου ἀπό τό τρίτο στό πρῶτο πληθυντικό (10). Ὁ Λουκᾶς εἶχε κατά πᾶσαν πιθανότητα ἔρθει ἀπό τούς Φιλίππους στήν Τρωάδα, γιά νά παροτρύνη τόν Παῦλο νά ἔρθη στούς Φιλίππους.

Στούς Φιλίππους (ιστ΄, 11-40). Ἡ πρώτη πού ἐπίστεψε ἐκεῖ ἦταν ἡ Λυδία, γυναῖκα ἐμπορευόμενη ἀπό τά Θυάτειρα. Ἴσως νά ἦταν ἡ Λυδία πού ἵδρυσε τήν Ἐκκλησία τῶν Θυατείρων (Ἀποκάλυψις β΄, 18). Ἡ Ἐκκλησία στούς Φιλίππους ἦταν ἡ πρώτη Εὐρωπαϊκή Ἐκκλησία πού «ἵδρυσε ὁ Παῦλος, μιά ἀπό τίς πιό πιστές ἀπό ὅλες τίς Ἐκκλησίες του καί ἡ μόνη - καθ' ὅσο ξέρουμε -ἀπό τήν ὁποία ἐδέχθηκε ὁ Παῦλος χρήματα γιά τό ἔργο του. Στούς Φιλίππους ἄφησε ὁ Παῦλος τόν Λουκᾶ (ιζ΄, 1: *«ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην»*), γιά νά ξανασμίξουν ἕξη χρόνια ἀργότερα (κ΄, 6). Καί μετά ἀπό ἄλλα πέντε χρόνια, ἔγραψε ὁ Παῦλος τήν πρός Φιλιππησίους Ἐπιστολή του.

Στή Θεσσαλονίκη (ιζ΄, 1-9). Τή μεγαλύτερη αὐτή πόλι τῆς Μακεδονίας. Ἐδῶ ὁ Παῦλος ἔκανε μεγάλο πλῆθος προσηλύτων, καί οἱ ἐχθροί του τόν κατηγόρησαν ὅτι *«ἀνεστάτωσε τὴν οἰκουμένην»*, πρᾶγμα πού δέν ἦταν βέβαια μικρή φιλοφρόνησις γιά τό μέγεθος τοῦ ἔργου του.

Στή Βέρροια (ιζ΄, 10-14). Περίπου 75 χιλιόμετρα δυτικά τῆς Θεσσαλονίκης. Γιά τούς Βεροιεῖς λέει ὁ Λουκᾶς ὅτι ἦταν πρόθυμοι μελετητές τῶν Γραφῶν. Ἐδῶ εἶχε ὁ Παῦλος μεγάλη ἐπιτυχία.

Στήν Ἀθήνα (ιζ΄, 15-34). Ἐδῶ ἔτυχε ὁ Παῦλος τῆς φτωχότερης ὑποδοχῆς. Ἦταν ἡ Ἀθήνα ἡ πατρίδα τοῦ Περικλῆ, τοῦ Σωκράτη, τοῦ Δημοσθένη, τοῦ Πλάτωνα. Ἐπί χίλια χρόνια, ἀπό τό 900 π.Χ. μέχρι τό 500 μ.Χ.,

κράτησε τά σκήπτρα τῆς φιλοσοφίας, τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης, τῆς λογοτεχνίας. Ἦταν ἡ ἕδρα τοῦ μεγαλύτερου πανεπιστημίου τοῦ κόσμου. «*Διδασκάλισσα τῆς Εὐρώπης*». Σταυροδρόμι τῆς παγκόσμιας διανοήσεως. Παρ᾽ ὅλα αὐτά, ἡ πόλις ἦταν παραδομένη στήν εἰδωλολατρεία. Τό κήρυγμα τοῦ Παύλου στόν Ἄρειο Πάγο εἶναι ἕνα ἀπό τά ἀριστουργήματα τῆς ρητορικῆς ὅλων τῶν αἰώνων. Ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι εἰρωνεύθηκαν τήν Ἀνάστασι, ἄν καί μερικοί ἐπίστεψαν.

Στήν Κόρινθο (ιη΄, 1-18). Μιά ἀπό τίς κυριώτερες πόλεις τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ἐδῶ παρέμεινε ὁ Παῦλος ἐνάμισυ χρόνο, καί ἵδρυσε μιά μεγάλη ἐκκλησία.

Ἀκύλας καί Πρίσκιλλα. Ὑπάρχουν στίς κατακόμβες τῆς Ρώμης ἐπιγραφές ἀπό τίς ὁποῖες ἀφήνεται νά ἐννοηθῆ, ὅτι ἡ Πρίσκιλλα ἀνῆκε σέ ἐξέχουσα οἰκογένεια τῆς Ρώμης, ἔχασε ὅμως τήν ὑψηλή κοινωνική της θέσι λόγω τοῦ γάμου της μέ Ἰουδαῖο. Συνήθως μνημονεύεται πρώτη αὐτή. Χωρίς ἀμφιβολία, ἦταν γυναῖκα μέ ἐξαιρετικές ἱκανότητες. Ὅταν αὐτή καί ὁ ἄνδρας της ἐπίστεψαν στόν Χριστό, στήν Κόρινθο, μέ τήν ἐπιρροή τοῦ Παύλου, ἀμέσως ἀφιέρωσαν καί οἱ δυό τους τούς ἑαυτούς τους στήν Ἐκκλησία. Ἐπῆγαν μαζί μέ τόν Παῦλο στήν Ἔφεσο (ιη΄, 18), ὅπου ἀργότερα μιά Ἐκκλησία συνερχόταν στό σπίτι τους (Πρός Κορινθίους Α΄, ιστ΄, 19). Λίγους μῆνες ἀργότερα, ἐγύρισαν πίσω στή Ρώμη, ὅπου καί πάλι μιά ἐκκλησία εἶχε τίς συναθροίσεις της στό σπίτι τους

(Πρός Ρωμαίους ιστ΄, 3-5). Μερικά Χρόνια ἀργότερα τούς ξαναβρίσκουμε στήν Ἔφεσο (Πρός Τιμόθεον Β΄ δ΄, 19). Ὑπῆρξαν πάντα πιστοί καί ἀφωσιωμένοι φίλοι τοῦ Παύλου.

Ὁ Ἀπολλώ. Ἕνας λαμπρός καί εὔγλωττος φιλόλογος τῆς Ἀλεξάνδρειας, ὁ ὁποῖος στήν Ἔφεσο, μέσω τῆς Πρίσκιλλας καί τοῦ Ἀκύλα, ἔγινε Χριστιανός, καί ἀργότερα ἀναδείχθηκε ἰσχυρός ἡγέτης τῆς Ἐκκλησίας στήν Κόρινθο καί τήν Ἔφεσο.

Κεφάλαια ιθ΄ καί κ΄.
Τό τρίτο ἱεραποστολικό ταξίδι τοῦ Παύλου

Τό ἔργο του στήν Ἔφεσο, τό 54-57 μ.Χ.

Ἐδῶ ἔκανε ὁ Παῦλος τό θαυμαστότερο ἔργο ὁλόκληρης τῆς θαυμαστῆς ζωῆς του. Μεγάλος ἀριθμός ἀπό τούς πιστούς τῆς Ἀρτέμιδος ἔγιναν Χριστιανοί. Ἐκκλησίες ἱδρύθηκαν σέ πολλές ἀπό τίς γύρω πόλεις, σέ ἀκτίνα 150 χιλιομέτρων. Ἡ Ἔφεσος πολύ γρήγορα ἔγινε τό κέντρο, καί ἐπῆρε στά χέρια της τήν ἡγεσία,

τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου. Ἐδῶ, στήν Ἔφεσο, ἐγκαταστάθηκε ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης στά γηρατιά του. Καί ἐδῶ, στήν Ἔφεσο, εἶδαν τό φῶς τῆς δημοσιότητος ὀκτώ ἀπό τά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης: Τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιο, οἱ τρεῖς Ἐπιστολές τοῦ Ἰωάννου, ἡ πρός Ἐφεσίους Ἐπιστολή, οἱ δύο πρός Τιμόθεον Ἐπιστολές, καί ἡ Ἀποκάλυψις. Καί ἐπίσης, κατά πᾶσαν πιθανότητα, οἱ δύο Ἐπιστολές τοῦ Πέτρου, καί ἡ Ἐπιστολή τοῦ Ἰούδα.

Ἡ Ἔφεσος εἶχε πληθυσμό 225.000 κατοίκους. Καί ἦταν ἡ μητρόπολις τῆς Ἀσίας, τῆς Ρωμαϊκῆς δηλαδή ἐπαρχίας πού ἐκάλυπτε τό δυτικό τμῆμα τῆς σημερινῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πόλις σημαντική καί μεγαλόπρεπη. Βρισκόταν πάνω στόν αὐτοκρατορικό δημόσιο δρόμο πού ἔνωνε τή Ρώμη μέ τήν Ἀνατολή, δρόμος πού ἀποτελοῦσε τή σπονδυλική στήλη τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας μέ κέντρο τήν Ἔφεσο. Ἦταν ἡ Ἔφεσος ἡ πύλη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καί ἡ ἕδρα τῆς λατρείας τῆς Ἀρτέμιδος.

Ὁ ναός τῆς Ἀρτέμιδος στήν Ἔφεσο, ἦταν ἕνα ἀπό τά ἑπτά θαύματα τοῦ κόσμου. Ἐπῆρε 220 χρόνια, γιά νά κτισθῆ. *«Χτισμένος μέ πεντακάθαρο μάρμαρο ἔλαμπε σάν μετέωρο».* Ἡ λατρεία τῆς Ἀρτέμιδος ἦταν μιαρή καί ἐπαίσχυντη, ἕνα *«διαρκές ξεφάντωμα ὀργίου».* Οἱ μεγάλες μάζες λαοῦ ἀπό τή γύρω περιοχή πού ἔπαιρναν μέρος στή λατρεία τῆς θεᾶς, ἔδωκαν στόν Παῦλο μεγάλη εὐκαιρία σπορᾶς τοῦ Εὐαγγελίου. Μέσα σέ τρία χρόνια,

ὁ Παῦλος ἀπόκτησε τόσους πολλούς ὀπαδούς πού τό γόητρο τῆς θεᾶς διακινδύνευε, ἀργότερα, ἡ ἐπίδρασίς της ἐπέρασε μέσα στίς Ἐκκλησίες (Ἀποκάλυψις β΄).

Τά τρία χρόνια. Ἐπί τρεῖς μῆνες ὁ Παῦλος ἐδίδασκε στή συναγωγή (ιθ΄, 8). Κατόπιν, ἐπί δύο χρόνια, κάθε μέρα, στό σχολεῖο τοῦ Τυράννου (9). Ἕνα ἀρχαῖο μάλιστα χειρόγραφο λέει: «*ἀπό τῆς πέμπτης ἕως τῆς δεκάτης ὥρας*». Ἐπρόκειτο γιά μιά φιλοσοφική σχολή, μιά μικρή αἴθουσα πού χωροῦσε λίγες δεκάδες μόνο ἀκροατῶν. Καί ἀπό τή μικρή αὐτή αἴθουσα ὁ Παῦλος συγκλόνισε ἀπό τά θεμέλιά της τήν ἰσχυρή αὐτή πόλι. Θαυμαστό πρᾶγμα! Τά πρῶτα ἐκεῖνα χρόνια τῆς ζωῆς της ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, χωρίς εὐκτήριους οἴκους καί θεολογικές σχολές, σέ πεῖσμα τοῦ διωγμοῦ πού ὑπόφερε, προόδευε πολύ γρηγορώτερα ἀπό ὁποτεδήποτε ἄλλοτε. Ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος ἀνεβάζει τόν χρόνο τῆς παραμονῆς του στήν Ἔφεσο σέ τρία χρόνια (κ΄, 31). Πρέπει λοιπόν νά συμπεράνουμε, ὅτι γιά λίγους ἀκόμη μῆνες ὁ Παῦλος ἐδίδαξε τούς Ἐφεσίους τό Εὐαγγέλιο ἀπό κάπου ἀλλοῦ, ἐκτός ἀπό τή συναγωγή καί τό σχολεῖο τοῦ Τυράννου. Ἴσως, ἀπό ἰδιωτικά σπίτια.

Θαύματα ὄχι ἀπό τά συνηθισμένα (ιθ΄, 11). Αὐτά ἦταν ἡ αἰτία τῆς μεγάλης ἐπιτυχίας τοῦ Παύλου. Χωρίς αὐτά, τό ἀποτέλεσμα δέν θά ἦταν ἴσως παρά ἕνα μέρος μόνο τοῦ ὅ,τι ὑπῆρξε. Σάν Αὐτός ὁ Θεός νά εἶχε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά τή σπορά τοῦ Εὐαγγελίου στήν Ἔφε-

σο εἰδικά. Δέν ἦταν πάντα πού μποροῦσε ὁ Παῦλος νά κάνη θαύματα. Δέν ἀναφέρονται πουθενά θαύματα τοῦ Παύλου στή Δαμασκό, στήν Ἱερουσαλήμ, στήν Ταρσό, στήν Ἀντιόχεια, στήν Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας, στή Δέρβη, στήν Ἀθήνα, στή Ρώμη. Ἀντιθέτως ἔκανε ὁ Παῦλος θαύματα στήν Κύπρο, στό Ἰκόνιο, στά Λύστρα, στούς Φιλίππους, στήν Κόρινθο, στήν Ἔφεσο, καί στή Μελίτη. Ὁ Θεός κράτησε γιά τόν Ἑαυτό Του τήν κρίσι γιά τό πότε θά ἔδινε στούς Ἀποστόλους Του ὑπερφυσικές δυνάμεις. Στήν Ἔφεσο, πλήθη ὁλόκληρα ἐθεραπεύθηκαν μέ τά μανδήλια πού εἶχαν ἀγγίξει τό σῶμα τοῦ Παύλου (ιθ΄, 2). Καί ὅμως σέ μιά ἄλλη περίπτωσι, ὁ Παῦλος δέν μποροῦσε νά γιατρέψη αὐτό τόν ἀγαπητό του φίλο καί συνεργάτη (Πρός Τιμόθεον Β΄, δ΄, 20).

Οἱ *«κάμνοντες τὰς μαγείας»* (ιθ΄, 13-20). Ἀπό αὐτούς καί μόνο ἦταν τόσο πολλοί ἐκεῖνοι πού εἶχαν πιστέψει μέ τή διακονία τοῦ Παύλου, ὥστε ἡ ἀξία τῶν βιβλίων τους πού ἔκαψαν ἀνέβηκε στά 750,00 περίπου σημερινά Ευρώ.

Τό σχέδιο τοῦ Παύλου νά ἐπισκεφθῆ τή Ρώμη (ιθ΄, 21 -22).

Εἶχε τώρα ὁ Παῦλος συμπληρώσει τόν εὐαγγελισμό τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί τῆς Ἑλλάδος (Πρός Ρωμαίους ιε΄, 19) καί ἦταν ἕτοιμος νά προωθηθῆ πρός τή Δύσι.

Ἡ *«ταραχή»* (ιθ΄, 23 -41). Αἰτία της ἡ ἀπειλή τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων πού συνδέονταν μέ τή λατρεία

τῆς Ἀρτέμιδος, τόσο τεράστιο ἦταν τό λαϊκό κίνημα πού ἀπομάκρυνε ἀπό τή λατρεία τῆς Ἀρτέμιδος τούς ἄλλοτε πιστούς της. Κατάληξε σέ μιά μανιακή ἀναταραχή τοῦ ὄχλου, μέσα στό θέατρο χωρητικότητος 24.000 θέσεων, ἀναταραχή κατά τήν ὁποία παρά λίγο νά χάση ὁ Παῦλος τή ζωή του (Πρός Κορινθίους Β΄, α΄, 8). Ἄν αὐτός ἐδῶ ὁ Ἀλέξανδρος (33) εἶναι ὁ ἴδιος μέ τόν Ἀλέξανδρο τόν χαλκέα τῆς Πρός Τιμόθεον Β΄, δ΄, 14, ἐπίσης ἀπό τήν Ἔφεσο, τότε ὁ ἄνθρωπος αὐτός ἀπό φίλος πού ἦταν τώρα τοῦ Παύλου ἔγινε ἀργότερα ἐχθρός του.

Ὁ Παῦλος ξαναεπισκέπτεται τήν Ἑλλάδα (κ΄, 1 -4).

Ἄν καί Ἀχαΐα λεγόταν τότε μόνο ἡ νότια Ἑλλάς, κατ΄ ἀντίθεσι πρός τή Βόρεια; τή Μακεδονία, μέ τή λέξι Ἑλλάς στό ἐδ. 2 ἐννοεῖ ὁ Λουκᾶς τήν Ἀχαΐα. Ἔφυγε ὁ Παῦλος ἀπό τήν Ἔφεσο τόν Ἰούνιο (Πρός Κορινθίους Α΄, ιστ΄, 8), καί ἔφυγε ἀπό τούς Φιλίππους τόν ἑπόμενο Ἀπρίλιο (Πράξεων κ΄, 6). Ἔκανε ἔτσι στήν Ἑλλάδα περίπου ἕνα χρόνο, ἀπό τόν ὁποῖο τρεῖς μῆνες στήν Ἀχαΐα (2 - 3), καί τό ὑπόλοιπο στή Μακεδονία. Ἦταν κατά πᾶσαν πιθανότητα τότε πού ἐπῆγε στό Ἰλλυρικό (Πρός Ρωμαίους ιε΄, 129), βορειοδυτικά τῆς Μακεδονίας. Δέν ἐδίδασκε μόνο καί ἐνίσχυε ὁ Παῦλος τίς Ἐκκλησίες, ἀλλά καί ἐμάζευε τίς χρηματικές εἰσφορές γιά τούς πτωχούς πιστούς στήν Ἱερουσαλήμ.

Τίς τέσσερις μεγάλες Ἐπιστολές του, τίς ἔγραψε ὁ Παῦλος αὐτή τήν ἐποχή. Τήν πρός Κορινθίους Α΄ πρίν

φύγη ἀπό τήν Ἔφεσο. Τήν Πρός Κορινθίους Β΄, ἐνῶ ἦταν στή Μακεδονία. Τήν πρός Γαλάτας τόν ἴδιο περίπου αὐτό καιρό, σύμφωνα μέ τήν κοινῶς ἀποδεκτή παράδοσι. Καί τήν πρός Ρωμαίους ἐνῶ βρισκόταν στήν Κόρινθο.

Στήν Τρωάδα (7 -12). Ἐδῶ, πρίν ἀπό κάπου ἑπτά ἤ ὀκτώ χρόνια, εἶχε ὁ Παῦλος δεῖ τό ὅραμα πού τόν ἔστειλε στή Μακεδονία. Πρίν ἀπό ἕνα χρόνο εἶχε περάσει πάλι ἀπό τήν Τρωάδα (Πρός Κορινθίους Β΄, β΄, 12). Οἱ πιστοί στήν Τρωάδα τελοῦσαν τό Δεῖπνο τοῦ Κυρίου κάθε ἑβδομάδα, τήν Κυριακή (7). Ἀκόμα καί αὐτός ὁ Παῦλος ἔπρεπε νά περιμένη τή μέρα αὐτή (6), γιά νά τούς μιλήση. Ἡ ἐκ μέρους τοῦ Παύλου ἀνάστασις ἀπό τούς νεκρούς τοῦ Εὔτυχου, εἶναι ἕνα ἀπό τά ἑπτά θαύματα ἀναστάσεως πού ἀναφέρει ἡ Ἁγία Γραφή (βλ. ἐπί θ΄, 36).

Ἀποχαιρετισμός τῶν πρεσβυτέρων τῆς Ἐφέσου (17-38). Τούς ὑπενθύμισε ὁ Παῦλος ὅτι γιά ὅ,τι ἔκανε στήν Ἔφεσο δέν εἶχε δεχθῆ οὔτε μιά δεκάρα. Ἀπό ἕνα τέτοιο ἔργο, πόσα ἄραγε θά εἶχε μαζέψει ἕνας σύγχρονος εὐαγγελιστής; «*Λύκοι βαρεῖς*» (29) γλίστρησαν πράγματι ἀνάμεσά τους (βλ. Πρός Τιμόθεον Α΄ καί Β΄ καί Ἀποκάλυψις β΄). «*Πλέον δὲν θέλετε ἰδεῖ τὸ πρόσωπόν μου*» (25). Ἄλλαξαν ὅμως τά σχέδιά του καί ξαναπῆγε στήν Ἔφεσο.

Κεφάλαια κα΄, κβ΄, κγ΄.
Ἡ σύλληψις τοῦ Παύλου στήν Ἱερουσαλήμ

Περίπου τό 58 μ. Χ. Ἄν κατάφερε ὁ Παῦλος νά κάνη τό ταξίδι του σύμφωνα μέ τό πρόγραμμα πού εἶχε (κ΄, 16), ἔφθασε στήν Ἱερουσαλήμ τόν Ἰούνιο.

Ὁ σκοπός τοῦ ταξιδιοῦ. Νά παραδώση στούς δικαιούχους του τό προϊόν τοῦ ἐράνου τῶν ἐξ ἐθνικῶν Ἐκκλησιῶν ὑπέρ τῶν ἀπόρων ἁγίων τῆς Ἱερουσαλήμ. Τό ποσό τῆς προσφορᾶς θά ἦταν ἀσφαλῶς μεγάλο. Ὁ Παῦλος εἶχε ξοδέψει ἕνα ὁλόκληρο χρόνο μαζεύοντάς το (Πρός Κορινθίους Β΄, η΄, 10). Καθώς περνᾶ ὁ Παῦλος μιά μιά ἀπό τίς πόλεις τῆς Ἀσίας, ξανά καί ξανά τοῦ ἔρχεται ἡ πληροφορία ὅτι στήν Ἱερουσαλήμ τόν περιμένουν δεσμά καί φυλακή (κ΄, 23). Στήν Τύρο (κα΄, 4) καί στήν Καισάρεια (κα΄, 11), ἡ προειδοποίησις ἐπαναλαμβάνεται μέ ἰδιαίτερη ἔμφασι. Σ' ὅλες αὐτές τίς περιπτώσεις ἦταν τό Ἅγιο Πνεῦμα πού εἰδοποιοῦσε. Ἀκόμα καί αὐτός ὁ Λουκᾶς παίρνει μέρος στήν ἱκεσία (κα΄, 12), νά μή πάη ὁ Παῦλος στήν Ἱερουσαλήμ. Ἀλλά στή σκέψι τοῦ Παύλου δέν ὑπάρχει οὔτε ἡ πιό μικρή ἀμφιβολία ὅτι αὐτό εἶναι τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔστω καί ἄν ἡ ἀπόφασίς του νά πάη στήν Ἱερουσαλήμ πρόκειται νά τόν ὁδηγήση στόν θάνατο (13 - 14). Γιατί ὅμως οἱ προειδοποιήσεις αὐτές τοῦ Θεοῦ; Μποροῦμε μήπως νά ποῦμε ὅτι ὁ Παῦλος ἔκανε λάθος παίρνοντας

τήν ἀπόφασι αὐτή, καί ὅτι ὁ Θεός προσπαθοῦσε νά τοῦ τό πῆ αὐτό γιά νά τόν προφυλάξη; Ἤ μήπως ὁ Θεός τόν ἐδοκίμαζε ἁπλῶς τόν Παῦλο; Ἤ τόν προετοίμαζε γιά κεῖνο πού τόν ἐπερίμενε στήν Ἱερουσαλήμ; Ὅπως καί ἄν εἶχε τό πρᾶγμα, ὁ Παῦλος ἦταν ἀποφασισμένος νά φέρη σέ πέρας τήν ἀποστολή του. Γιατί ἦταν κάτι πού πρίν ἀπό χρόνια τό εἶχε ὑποσχεθῆ (Πρός Γαλάτας β΄, 10). Τό ἐθεωροῦσε αὐτό σάν τόν πρακτικώτερο τρόπο ἐκδηλώσεως τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας. Εἶχε ξοδέψει ὁ Παῦλος τή ζωή του διδάσκοντας τούς ἐθνικούς ὅτι μποροῦσαν νά γίνουν Χριστιανοί χωρίς νά γίνουν πρῶτα προσήλυτοι τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, πρᾶγμα γιά τό ὁποῖο πολλοί ἀπό τούς Ἰουδαίους ἀδελφούς του τόν μισοῦσαν τόν Παῦλο. Καί τώρα ἤθελε ὁ Παῦλος νά ἐπιστεγάση τό ἔργο του, μ᾽ αὐτή τή σημαντική ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν μαθητῶν του ἐκδήλωσι Χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης, σάν ὁριστικό καί αἰώνιο σημάδι τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης ἀνάμεσα σέ Ἰουδαῖο καί ἐθνικό. Ἀντικρύζοντας ὑπ᾽ αὐτό τό φῶς τήν ἐπίσκεψη αὐτή τοῦ Παύλου στήν Ἱερουσαλήμ, μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἀποτελεῖ ἕνα ἀπό τά σπουδαιότερα ἱστορικά γεγονότα πού ἀναφέρει ἡ Καινή Διαθήκη. Ἔπειτα, δέν εἶχε ὁ Παῦλος ποτέ ξεχάσει τήν ἀγωνία ἐκείνη τῶν ἁγίων τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀνδρῶν -καί γυναικῶν, ὅταν αὐτός ὁ ἴδιος, διώκτης τότε τῆς Ἐκκλησίας τούς ἔριχνε στή φυλακή, πρίν ἀπό χρόνια (Πράξεων η΄, 3), καί πρό πολλοῦ εἶχε ἴσως πάρει τήν ἀπόφασι, κατά κάποιο τρόπο

καί καθ΄ ὅσο θά τοῦ ἦταν δυνατό, νά ἐπανορθώση καί νά ἀποζημιώση τήν Ἐκκλησία τῆς Ἰουδαίας γιά ὅλα ὅσα αὐτός τήν εἶχε κάνει νά ὑποφέρη.

Κεφάλαια κδ΄, κε΄, κστ΄.
Ἡ φυλάκισις τοῦ Παύλου στήν Καισάρεια

Δύο χρόνια: ἀπό τό καλοκαίρι τοῦ 58 ὡς τό φθινόπωρο τοῦ 60 μ.Χ.

Ἡ Καισάρεια ἦταν ἡ πόλις ὅπου, 20 χρόνια πρωτύτερα, ὁ Πέτρος εἶχε δεχθῆ στήν Ἐκκλησία τόν πρῶτο ἐθνικό, τόν Κορνήλιο πού ἦταν ἀξιωματικός τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ἴσως ἡ ἐπιστροφή τοῦ Κορνήλιου νά ἦταν ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο ἤξερε ὁ Φῆλιξ σχετικά μέ *«τὴν ὁδὸν ταύτην»* (κδ΄, 22).

Ὁ Λουκᾶς ἦταν μαζί μέ τόν Παῦλο στήν Καισάρεια. Πιστεύεται ὅτι ἦταν τότε πού ἔγραψε ὁ Λουκᾶς τό Εὐαγγέλιό του. Πρόκειται γιά τή μοναδική ἐπίσκεψι τοῦ Λουκᾶ στήν Ἱερουσαλήμ, πού μᾶς εἶναι γνωστή. Ἀλλά δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐπωφελεῖτο ὁ Λουκᾶς κάθε εὐκαιρίας πού τοῦ ἐδινόταν, γιά νά ἐπισκέπτε-

ται συχνά τήν Ἱερουσαλήμ, καί ἴσως καί τή Γαλιλαία, καί νά συζητῆ μέ τούς ἀρχικούς ἀποστόλους καί ὅλους ἐκείνους πού εἶχαν ἀκολουθήσει τόν Κύριο κατά τήν ἐπίγεια ζωή Του. Ἴσως νά ἐζοῦσε ἀκόμη καί ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου, ἀπ᾽ εὐθείας ἀπό τά χείλη τῆς ὁποίας καί νά ἄκουσε ὁ Λουκᾶς τήν ἱστορία, μέ τήν ὁποία ἀνοίγει τό Εὐαγγέλιό του.

Ὁ Παῦλος μπροστά στόν Φήλικα (κδ΄, 1 - 27). Οἱ κατά τοῦ Παύλου κατηγορίες (κδ΄, 5) : *«ἄνθρωπος φθοροποιός»*, πολύ ἀόριστη. *«Ὑποκινητὴς στάσεων μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων»*, τελείως ψευδής γιατί ὁ Παῦλος ἐδίδαξε πάντα τήν ὑπακοή στήν ἐξουσία. *«Βεβηλωτὴς τοῦ Ναοῦ»* (κδ΄, 6), γιατί ἔφερε δῆθεν τόν Τρόφιμο μαζί του μέσα στόν Ναό, πρᾶγμα πού δέν τό εἶχε κάνει. *«Πρωτοστάτης τῆς αἱρέσεως τῶν Ναζωραίων»*, πρᾶγμα πού ὁ Παῦλος τό ὡμολόγησε, ἀλλά πού δέν ἀντέβαινε πρός τόν Ἰουδαϊκό ἤ τόν Ρωμαϊκό νόμο. Καί ὁ Παῦλος δέν παραλείπει ποτέ νά φέρη στό προσκήνιο τήν Ἀνάστασι (κδ΄, 15).

Ὁ Φῆλιξ εἶχε νυμφευθῆ Ἰουδαία, ἤξερε τά Ἰουδαϊκά πράγματα, καί ἤξερε καί μερικά πράγματα γιά τόν Ἰησοῦ Χριστό. Εἶχε ἐπηρεασθῆ βαθειά ἀπό τά λόγια τοῦ Παύλου καί τόν ξαναφώναξε γιά νά τοῦ ἐξηγήση πληρέστερα τό Εὐαγγέλιο, πρᾶγμα πού τόν ἐτρομοκράτησε. Ἡ ἀπληστία του (κδ΄, 26) ὅμως τόν ἐμπόδισε καί τόν Χριστό νά δεχθῆ καί τόν Παῦλο νά ἀπολύση.

Τόν Φήλικα τόν διαδέχθηκε ὁ Φῆστος, τό 60 μ.Χ. Καί οἱ ἡγέτες τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπωφελήθηκαν αὐτοῦ ἀκρι-

βῶς τοῦ χρόνου μεταξύ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Φήλικος καί τῆς ἀφίξεως τοῦ Φήστου καί τῆς κατά τό χρονικό αὐτό διάστημα ἀπουσίας Ρωμαίου διοικητοῦ, γιά νά σκοτώσουν τόν Ἰάκωβο.

Ὁ Παῦλος μπροστά στόν Φῆστο (κε΄, 1-12). Οἱ Ἰουδαῖοι ἐξακολουθοῦσαν νά συνωμοτοῦν γιά νά στήσουν ἐνέδρα στόν Παῦλο (κε΄, 3), γιατί φαίνεται νά καταλάβαιναν πώς λίγες ἐλπίδες εἶχαν νά πείσουν τόν Ρωμαῖο διοικητή, ὅτι ὁ Παῦλος εἶχε πράγματι κάνει κάτι ἄξιο θανάτου. Κατά τή δίκη του μπροστά στόν Φῆστο, βλέποντας ὁ Παῦλος τόν Φῆστο ἀποφασισμένο νά εὐχαριστήση τούς Ἰουδαίους, καί μή ἐλπίζοντας πώς θά εὕρισκε τό δίκιο του, ἐδήλωσε θαρραλέα στόν Φῆστο ὅτι ἦταν ἕτοιμος νά πεθάνη –ἄν ἦταν ἄξιος θανάτου– καί ἐπικαλέσθηκε τόν Καίσαρα, πρᾶγμα πού σάν Ρωμαῖος εἶχε δικαίωμα νά κάνη. Μέ τήν ὑποβολή τῆς ἐνστάσεως αὐτῆς, ὁ Φῆστος δέν μποροῦσε νά κάνη τίποτα ἄλλο ἀπό νά τή δεχθῆ. Καῖσαρ ἦταν τότε ὁ Νέρων, ἕνα ἀπάνθρωπο κτῆνος. Ἤξερε ὅμως ὁ Παῦλος, ὅτι ἄν ἄφηνε τήν ὑπόθεσί του στά χέρια τοῦ Φήστου τό ἀποτέλεσμα θά ἦταν νά παραπεμφθῆ καί πάλι στό Ἰουδαϊκό συνέδριο, πρᾶγμα πού ἐσήμαινε βεβαία καταδίκη. Γι' αὐτό προτίμησε τόν Νέρωνα. Ἐξ ἄλλου ἤθελε νά πάη στή Ρώμη.

Ὁ Παῦλος μπροστά στόν Ἀγρίππα (κε΄, 13 - κστ΄, 32). Ἡ ἀπολογία τοῦ Παύλου μπροστά στόν βασιλιά Ἀγρίππα, καί τό κήρυγμά του στήν Ἀθήνα, θεωροῦνται

γενικά ὅτι εἶναι δυό ἀπό τά ὑπεροχώτερα κομμάτια ρητορικῆς σέ ὁλόκληρη τήν παγκόσμια φιλολογία. Εἶναι καί τά δύο πολύ σύντομα, καί μᾶς δίνουν ἀκριβῆ περίληψι τῶν ὅσων πρέπει νά εἶπε ὁ Παῦλος, γιατί εἶναι βέβαιο πώς δέν ἦταν δυνατόν νά ἐμίλησε ὁ Παῦλος ἐπί λιγώτερο ἀπό μιά ὥρα, σέ κάθε μιά ἀπό τίς δύο αὐτές περιστάσεις. Αὐτός ἐδῶ ὁ Ἀγρίππας, μπροστά στόν ὁποῖο ἀπολογήθηκε ὁ Παῦλος, ἦταν ὁ Ἡρώδης Ἀγρίππας Β΄, γυιός τοῦ Ἡρώδη Ἀγρίππα τοῦ Α΄ πού 16 χρόνια πρωτύτερα εἶχε θανατώσει τόν Ἰάκωβο τόν ἀδελφό τοῦ Ἰωάννου, ἐγγονός τοῦ Ἡρώδη Ἀντίππα πού εἶχε σκοτώσει τόν Ἰωάννη τόν Βαπτιστή καί εἶχε χλευάσει τόν Ἰησοῦ Χριστό, καί δισέγγονος Ἡρώδη τοῦ Μεγάλου πού ἔσφαξε τά νήπια τῆς Βηθλέεμ τόν καιρό τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πρωτεύουσά του ἦταν ἡ Καισάρεια Φιλίππου, κοντά στό μέρος ὅπου εἶχε λάβει χώραν πρίν ἀπό 30 χρόνια ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Ἰησοῦ.

Ἡ Βερνίκη ἦταν ἀδελφή του πού τώρα εἶχε θέσι συζύγου του. Εἶχε παντρευθῆ δύο βασιληάδες καί εἶχε διατελέσει δέσποινα τῶν Βεσπασιανοῦ καί Τίτου. Σκεφθῆτε τόν Παῦλο νά ὑπερασπίζεται τόν ἑαυτό του μπροστά σέ ἕνα τέτοιο ζευγάρι.

Ὁ Φῆστος δέν εἶχε μπορέσει νά βρῆ καμμιά ἄξια λόγου κατηγορία ἐναντίον τοῦ Παύλου γιά νά τήν ἀναφέρη στόν Καίσαρα, καί σκέφθηκε ὅτι ὁ Ἀγρίππας θά μποροῦσε ἴσως νά τόν βοηθήση σέ αὐτό.

Ὁ Ἀγρίππας, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκογένεια τόσο στενά εἶχε συνδεθῆ μέ τήν ὅλη ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ, ἦταν φυσικό νά ἔχη τήν περιέργεια νά ἀκούση ἕναν τῆς ὀλκῆς τοῦ Παύλου, πού εἶχε ἀναστατώσει τά ἔθνη ὅλα στό ὄνομα Ἐκείνου πού ἡ οἰκογένειά του Τόν εἶχε καταδικάσει.

Ἡ μόνη διαφορά ἀνάμεσα στόν Παῦλο καί τούς κατηγόρους του πού ὁ Φῆστος βρῆκε, ἦταν ὅτι ὁ Παῦλος ὑποστήριζε ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐζοῦσε ἀκόμη, ἐνῶ ἐκεῖνοι Τόν ἐθεωροῦσαν νεκρό (κε΄, 19). Ἡ *«μεγάλη πομπή»* (κε΄, 23) πού ὠργάνωσε ὁ Φῆστος γιά τήν περίστασι, ἀποτελεῖ ἀπόδειξι τῆς ἐπιβλητικῆς προσωπικότητος τοῦ Παύλου, γιατί ἀσφαλῶς ἕνας κοινός ὑπόδικος δέν θά κρινόταν ἄξιος μιᾶς τέτοιας ἐπιδείξεως βασιλικῆς μεγαλοπρέπειας.

Ἀξιοσημείωτο τό ἀβρό ὕφος τοῦ Παύλου, πού διακρίνει ὁλόκληρη τήν ὁμιλία του, ἄν καί θά πρέπει νά ἤξερε τόν ἀκόλαστο χαρακτῆρα τοῦ βασιληᾶ.

Ἀξιοσημείωτο ἐπίσης τό γεγονός ὅτι ὁ Παῦλος ἐνετόπισε τό ὅλο θέμα στήν ἀπό τούς νεκρούς ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

«Νὰ λακτίζῃς πρὸς κέντρα» (κστ΄, 14): ὑπόμνησις τοῦ Στεφάνου; (η΄, 1). Ἤ τό λάκτισμα τῆς συνειδήσεως ἤ μᾶλλον τῆς φύσεως τοῦ Παύλου ;

«Μανία» (κστ΄, 24). Γιά τό σαρκικό, εἰδωλολατρικό μυαλό τοῦ Φήστου, ἡ ἰδέα τῆς ἀπό τούς νεκρούς ἀναστάσεως ἦταν κάτι τό τόσο ἀσύλληπτο, πού δέν μπόρεσε νά κρατηθῆ ἀπό τοῦ νά φωνάξη στόν Παῦλο ὅτι θά ἔπρε-

πε νά ἦταν τρελλός γιά νά λέη τέτοια πράγματα. Καί ὁ Παῦλος, μέ τρόπο πολύ εὐγενικό, ὑπενθυμίζει στόν Φῆστο ὅτι ὁ Ἀγρίππας ξέρει γιά τήν ἀπό τούς νεκρούς Ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ, γιατί ἡ Ἀνάστασις ἔλαβε χώραν σέ αὐτή τήν Ἰουδαϊκή πρωτεύουσα, καί σέ καιρό πού ὁλόκληρο σχεδόν τό ἔθνος ἦταν συγκεντρωμένο ἐκεῖ.

«Παρ' ὀλίγον μέ πείθεις νά γίνω Χριστιανός» (κστ', 28). Φαίνεται πώς ὁ Ἀγρίππας εἶχε βαθειά ἐντυπωσιασθῆ ἀπό τά λόγια τοῦ Παύλου. Ἤ ἴσως νά ἤθελε νά εἰρωνευθῆ τόν Παῦλο μέ τή δήλωσι αὐτή. Ἔτσι ὅμως ἤ ἀλλοιῶς, εἶχε τελείως πεισθῆ ὅτι ὁ Παῦλος ἦταν ἀθῶος.

Κεφάλαια κζ', κη'.
Τό ταξίδι τοῦ Παύλου στή Ρώμη

Ἄρχισε τό φθινόπωρο τοῦ 60 καί τέλειωσε τήν ἄνοιξι τοῦ 61 μ.Χ.

Ἔγινε τό ταξίδι αὐτό μέ τρία πλοῖα: ἕνα ἀπό τήν Καισάρεια στά Μύρα, ἄλλο ἀπό τά Μύρα στή Μελίτη (Μάλτα), καί ἕνα τρίτο ἀπό τή Μελίτη στούς Ποτιόλους.

Ἡ *«νηστεία»* (κζ', 9) ἦταν ἡ ἡμέρα τοῦ Ἐξιλασμοῦ,

περί τά μέσα Σεπτεμβρίου. Ἀπό τήν ἐποχή αὐτή μέχρι τά μέσα Νοεμβρίου ὁ διάπλους τῆς Μεσογείου ἦταν ἐπικίνδυνος. Καί ἀπό τά μέσα Νοεμβρίου ὡς τήν πρώτη Μαρτίου τά ταξίδια σταματοῦσαν ἐντελῶς.

Πάνω στό δεύτερο πλοῖο βρίσκονταν 276 πρόσωπα. Μόλις ἄρχισε ἡ περιπέτεια πού κατάληξε στό ναυάγιο, ὁ Παῦλος ἀναδείχθηκε σέ ἡγέτη τῆς ἀνθρώπινης αὐτῆς ὁμάδος καί ἐπί κεφαλῆς τοῦ πλοῦ. Εἶχε κάνει ὁ Παῦλος «πολλά ταξίδια διά θαλάσσης». Τά περισσότερα ἀπό τά ταξίδια του τά ἔκανε διά τῆς θαλάσσης. Ἡ ἱστορία τοῦ ναυαγίου τοῦ Παύλου εἶναι κλασσική. Ἡ κατά Θεό φρόνησίς του καί ἡ πίστις τοῦ Παύλου στόν Θεό πολλά μποροῦν νά διδάξουν.

Στή Ρώμη ἐπί τέλους. Πρίν ἀπό τρία χρόνια, ὅταν ὁ Παῦλος ἔγραφε τήν πρός Ρωμαίους Ἐπιστολή του, εἶχε ὑποσχεθῆ στούς Χριστιανούς τῆς Ρώμης ὅτι θά ἐρχόταν νά τούς ἐπισκεφθῆ. Οἱ Ρωμαῖοι ἀδελφοί βγῆκαν νά τόν προϋπαντήσουν. Ἀκολουθώντας ὁ Παῦλος τή συνηθισμένη του τακτική, συγκάλεσε τούς Ἰουδαίους τῆς Ρώμης, γιά νά τούς ἐξηγήση τό Εὐαγγέλιο. «*Οὔτε γράμματα*» (κή΄, 21). Προφανῶς εἶχαν χαθῆ κατά τό ναυάγιο. «*Ἐν ἰδιαιτέρᾳ μισθωτῇ οἰκίᾳ*» (κή΄, 30) μαζί μέ ἕνα στρατιώτη γιά νά τόν φυλάη, πρᾶγμα πού δέν στάθηκε ἐμπόδιο στό κήρυγμα τοῦ Παύλου. Κατά τή διάρκεια τῶν δύο αὐτῶν χρόνων ὁ Παῦλος ἔγραψε τίς πρός Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς καί Φιλήμονα Ἐπιστολές του. Καί πιθανῶς καί τήν πρός Ἑβραίους.

Ἡ μεταγενέστερη ζωή τοῦ Παύλου. Γενική εἶναι ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ Παῦλος ἀθωώθηκε γύρω ἀπό τό 63 ἤ 64 μ.Χ. Κατά πόσο ἐπῆγε ἤ ὄχι στήν Ἱσπανία, ὅπως σχεδίαζε νά κάνη (Πρός Ρωμαίους ιε΄, 28), δέν εἶναι γνωστό. Κατά τήν παράδοσι ἐπῆγε. Καί ἄν ὅμως πράγματι ἐπῆγε, δέν ἔμεινε πολύ. Εἶναι σχεδόν ἀπολύτως βέβαιο ὅτι γύρω ἀπό τό 65 μέ 67 μ.Χ. βρισκόταν πίσω στήν Ἑλλάδα καί τή Μικρά Ἀσία, περίοδο κατά τήν ὁποία καί ἔγραψε τίς πρός Τιμόθεον καί Τίτον Ἐπιστολές του. Τότε συνελήφθη καί πάλι καί ἐφέρθηκε ξανά στή Ρώμη, ὅπου καί τόν ἀποκεφάλισαν γύρω στό 67 μ.Χ.

Ἀνακεφαλαίωσις

Γεννήθηκε ὁ Παῦλος στήν Ταρσό, καταγόταν ἀπό καλή οἰκογένεια, εἶχε τή Ρωμαϊκή ἰθαγένεια, καί σπούδασε στήν Ἱερουσαλήμ ἀνώτερα ἀπό ὁποιοδήποτε ἄλλο συμπατριώτη του. Ἐπιστράφηκε στόν Χριστό δι' ἑνός εἰδικοῦ ὁράματος. Ξόδεψε τρία χρόνια στήν Ἀραβία, καί, μετά, κάπου πέντε ἤ ἕξη χρόνια στήν Ταρσό. Ὕστερα στήν Ἀντιόχεια, μέ ὡρισμένες διακοπές, κάπου δύο ἤ τρία χρόνια. Μετά ἐταξίδεψε στή Μικρά Ἀσία καί τήν Ἑλλάδα ἐπί δεκαπέντε περίπου χρόνια. Ἀκολουθοῦν πέντε χρόνια φυλακῆς στήν Καισάρεια καί τή Ρώμη. Ὕστερα, γιά δύο ἤ τρία χρόνια καί πάλι στήν Ἀνατολή. Μετά, ξανά πίσω στή Ρώμη. Καί ἀπό ἐκεῖ στόν οὐρανό, στήν ἀγκαλιά τοῦ Κυρίου του, πού

τόσο Τόν ἀγάπησε καί Τόν ὑπηρέτησε.

Ἡ σκηνή τοῦ μόχθου τοῦ Παύλου. Κυρίως κατά μῆκος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ δημόσιου δρόμου πού ξεκινοῦσε ἀπό τή Ρώμη μέ κατεύθυνσι πρός τά ἀνατολικά, καί περνώντας ἀπό τήν Ἑλλάδα καί τή Μικρά Ἀσία διένυε ἀπόστασι κάπου 1.500 χιλιομέτρων γιά νά φθάση ὡς τήν Ἀντιόχεια, ὅπου καί συνδεόταν μέ τούς ἐμπορικούς δρόμους τῶν καραβανιῶν πού ἔφερναν στήν Ἀνατολή. Ἡ αὐτοκρατορική αὐτή δημοσία ὁδός ἀποτελοῦσε τή σπονδυλική στήλη τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Καί ὁ Παῦλος εἶχε τόση ἐπιτυχία στό ἔργο του, ὥστε πενῆντα χρόνια ἀργότερα, ἐπί τοῦ Τραϊανοῦ, οἱ Χριστιανοί ἦταν τόσο πολλοί στή Μικρά Ἀσία πού οἱ εἰδωλολατρικοί ναοί εἶχαν σχεδόν ἐγκαταλειφθῆ. Στά χρόνια πού ἀκολούθησαν, ἡ εἰδωλολατρική αὐτοκρατορία ἔπεσε. Ὄχι κατά κυριολεξία, ἀλλά σχεδόν κατά κυριολεξία, ὁ μικρός Ἰουδαῖος τῆς Ταρσοῦ ἐκχριστιάνισε τή Ρωμαϊκή αὐτοκρατορία. Ὁ *«μέγιστος τῶν θνητῶν τῶν αἰώνων»*.

Ἡ Ταρσός. Πατρίδα τοῦ Παύλου. Μεγάλη καί πλούσια. Μέσα σέ μιά ἐξαιρετικά εὔφορη καί πυκνοκατοικημένη περιοχή. Στούς πρόποδες τοῦ Ταύρου, σταυροδρόμι τῶν ἐμπορικῶν καί στρατιωτικῶν δρόμων ἀνάμεσα σέ Ἀνατολή καί Δύσι. Ὁ τόπος τῆς συναντήσεως τῶν Ἑλληνικοῦ καί Ἀνατολικοῦ πολιτισμῶν.

Ἡ Ρωμαϊκή ἰθαγένεια τοῦ Παύλου. Εἶχε ἀπονεμηθῆ στόν πατέρα του ἴσως γιά κάποια ἐξαιρετική του ὑπηρεσία πρός τήν πολιτεία. Χωρίς αὐτή, ὁ Παῦλος θά εἶχε ἴσως δολοφονηθῆ, πρίν κἄν ἀρχίση τό ἔργο του. Ἡ περίπτωσις τοῦ Παύλου ἀποτελεῖ τυπικό παράδειγμα τοῦ ὅτι ὁ Θεός χρησιμοποιεῖ τίς ἱκανότητες τῶν ἀνθρώπων Του γιά τήν ἐκπλήρωσι τοῦ σκοποῦ Του. Κανείς ἀπό τούς ἄλλους Ἀποστόλους δέν ἦταν ἐκ φύσεως κατάλληλος γιά τό ἔργο πού ὁ Παῦλος ἔκανε.

Ἡ Ρώμη. Βασιλεύουσα τοῦ κόσμου. Κέντρο τῆς ἱστορίας. Ἐπί δύο χιλιετηρίδες (ἀπό τόν 2ο π.Χ. μέχρι τόν 18ο μ.Χ. αἰῶνα) δεσπόζουσα τοῦ κόσμου δύναμις. Καί σήμερα ἀκόμα ὀνομάζεται *«ἡ αἰωνία πόλις»*. Ὁ πληθυσμός της τότε ἦταν ἑνάμισυ ἑκατομμύριο ἄνθρωποι, οἱ μισοί ἀπό τούς ὁποίους δοῦλοι. Ἦταν ἡ πρωτεύουσα μιᾶς αὐτοκρατορίας πού ἐκτεινόταν 4.500 χιλιόμετρα πρός τήν ἀνατολή καί τή δύσι καί 3.000 χιλιόμετρα πρός τόν Βορρά καί τόν νότο, καί πού ὁ πληθυσμός της ἀνέβαινε στά 120 ἑκατομμύρια ψυχές.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἦταν ἡ δεύτερη πόλις τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, μέ 800.000 κατοίκους καί μέ τή μεγαλύτερη βιβλιοθήκη πού ὑπῆρχε τότε, 700.000 τόμοι. Δέν ἀναφέρεται ὅμως καμμιά ἐπίσκεψις τοῦ Παύλου, ἤ κανενός ἄλλου ἀπό τούς Ἀποστόλους, στήν Ἀλεξάνδρεια. Ἡ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης ξετυλίγεται στό βόρειο μέρος τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου.

«Ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον»
(Πρός Κορινθίους Β΄, ε΄, 9)

«Ἀπό τήν Ἐπιστολή τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης Κλήμεντος, πού ἔχει γραφῆ τριάντα χρόνια ἀργότερα, συμπεραίνομε ὅτι ὁ Παῦλος δέν θανατώθηκε χωρίς διατυπώσεις, ὡς *«ἐχθρός τοῦ λαοῦ»* (hostis publicus), ὅπως ὁ Πέτρος, ἀλλ' ὅτι, ὡς ρωμαῖος πολίτης, καταδικάσθηκε ὕστερα ἀπό κανονική δίκη στόν διά ξίφους θάνατο, πού δέν ἦταν ἀτιμωτικός. Τό ἀπόσπασμα δείχνει, ὅτι αὐτός πού γράφει εἶχε παρακολουθήσει τά γεγονότα ἀπό κοντά, καί μοιάζει σάν μνημειώδης περίληψις τῆς ζωῆς τοῦ Παύλου:

«ἑπτάκις δεσμὰ φορέσας, φυγαδευθείς, λιθασθείς,
κῆρυξ γεγόμενος ἔν τε ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ δύσει,
τὸ γενναῖον τῆς πίστεως αὐτοῦ κλέος ἔλαβεν,
δικαιοσύνην διδάξας ὅλον τὸν κόσμον,
καὶ ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς δύσεως ἐλθὼν
καὶ μαρτυρήσας ἐπὶ τῶν ἡγουμένων,
οὕτως ἀπηλλάγη τοῦ κόσμου
καὶ εἰς τὸν ἅγιον τόπον ἐπορεύθη,
ὑπομονῆς γεγόμενος μέγιστος ὑπογραμμός».

Ἡ δεύτερη δίκη τελείωσε μέ τή θανατική καταδίκη. Ὁ καλύτερος κι' ὁ χειρότερος ἄνθρωπος ἐκείνου τοῦ αἰῶνος στεκόταν ὁ ἕνας ἀπέναντι στόν ἄλλο. Ὁ δίκαιος, ἁλυσοδεμένος· ὁ ἐγκληματίας, στό θρόνο ! Ὁ Παῦλος δέν ἦταν ἄγνωστος στό θάνατο, οὔτε ὁ θάνατος

ἦταν ἄγνωστος στόν Παῦλο. Τόν εἶχε συχνά συναντήσει, μέ ποικίλες μορφές, ἔγραψε κάποτε στούς Κορινθίους. Ἀπό τότε τόν εἶχε κατάματα κοιτάξει, πιό βαθιά, ὥς τά κατάξερα κόκκαλά του, ὥς τήν πετρωμμένη του καρδιά. Δέν τόν φοβᾶται. Ἀπό καιρό εἶχε μάθει νά πεθαίνη. Τώρα, θά ἔπρεπε νά τόν συναντήση, γιά τελευταία φορά, σ' ἕναν ἀποφασιστικό ἀγώνα, χωρίς νά μπορῆ πιά νά τοῦ ξεφύγη. Δέν εἶναι ἀνάγκη νά πιστέψωμε, ὅτι ὁ Παῦλος δέν ἔπαιρνε τό θάνατο στά σοβαρά. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀρχαιότητος φοβοῦνται τό θάνατο. Τόν Σωκράτη τόν βοήθησε σ' αὐτό ἡ διαλεκτική του. Ὁ Ἐπίκτητος ζητοῦσε νά κουβεντιάση μέ τό θάνατο, καί τόν κορόϊδευε, ὅτι εἶναι φόβητρο γιά τά παιδιά. Αὐτό ὅμως δέν φαίνεται πειστικό. Μοιάζει μέ τό σφύριγμα τοῦ φοβισμένου παιδιοῦ μέσα στό κατασκότεινο δάσος. Ὁ Παῦλος ἔπαιρνε τό θάνατο πολύ σοβαρά. Γι' αὐτόν, πού ἦταν μεγάλος ρεαλιστής, ὁ θάνατος εἶναι *«ὁ ἔσχατος ἐχθρός»*. Ἀλλά δέν ὑποχωρεῖ μπροστά του. Τοῦ ἀφαιρεῖ τό κεντρί, μεταθέτοντας τό κέντρο τῆς ζωῆς του στόν Χριστό. Τώρα, πού καί ὁ τελευταῖος του καρπός εἶχε καταμαραθῆ μέσα στή νύχτα τῆς κατασκότεινης φυλακῆς του, καί στόν καθρέπτη τῆς ψυχῆς του ἔρριχνε τήν καταφώτεινη σκιά της ἡ μορφή τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἡ θυσία τῆς ζωῆς του ἔφθασε στό κορύφωμά της. Ἦταν ἡ πιό φωτεινή στιγμή τοῦ βίου του !

Ἕνα πρωΐ, ὁ γέρο-Ἀπόστολος, μέ τή συνοδεία μιᾶς ὁμάδος ραβδούχων, πέρασε τήν «Porta Trigemina», δί-

πλα στήν πυραμίδα τοῦ Gestius. Ἔστριψαν μέσα στήν Via Ostiensis, στήν ὁδό τῆς Ὄστιας. Στή θέσι τοῦ σημερινοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Παύλου, τότε, πήγαινε κανείς, ἀριστερά, μέσα σ᾽ ἕνα παλαιό λιβάδι. Κάποια ρωμαϊκή παράδοσις παρουσιάζει τήν τυφλή Πετρονίλλα (σάν κάτι παράλληλο πρός τήν Βερενίκη), νά δίνη στόν Ἀπόστολο τόν πέπλο της, γιά νά δέση μ᾽ αὐτόν τά μάτια του. Ρίχνοντας ἀπό δῶ μιά τελευταία ματιά, ἀγκαλιάζει ὁ Παῦλος ὁλόκληρη τή θέα, -τήν κοιλάδα τοῦ Τιβέρεως δεξιά, κι᾽ ἀριστερά τήν Ἀππία ὁδό, ἀπ᾽ ὅπου, πρίν ἀπό ἕξι χρόνια, ἔφθασε στή Ρώμη. Περνώντας τήν Vian Laurentiana, φθάνουν σέ μισή ὥρα στήν κοιλάδα, σ᾽ ἕνα ὑγρό βαθούλωμα, στά Σάλβια Ἕλη- «Aquae Salviae»,-στό τρίτο μίλι, ὅπου σήμερα, ἀνάμεσα στούς εὐκαλύπτους, ἀγρυπνοῦν μέσα στό μοναστήρι τους, τό «Tre Fontane», οἱ σιωπηλοί τραππισταί. *«Ἄν δέν ὑπῆρχε πολύ δυνατή ἀνάμνησις τοῦ γεγονότος, κανένας ἄνθρωπος δέ θά σκεπτόταν νά πῆ, ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Ἀποστόλου ἔγινε σ ἕνα τόσο ἐρημικό μέρος».* Ὁ ἀποκεφαλισμός ὅμως ἔξω ἀπ᾽ τήν πόλι ἦταν σύμφωνος μέ τά ρωμαϊκά ἔθιμα (Tacitus, Hist. 4, 11). Μέ πολλή λεπτότητα μᾶς μεταδίδει ἡ παράδοσις τήν εἰκόνα τοῦ Παύλου, πού, μέ δεμένα τά χέρια, γυρισμένος κατά τήν ἀνατολή, ἀπευθύνει μεγαλόφωνα πρός τόν Θεό τήν τελευταία του προσευχή, στήν ἱερή γλώσσα πού μεταχειρίσθηκε ἀπ᾽ τόν οὐρανό ὁ Ἀναστάς, ὅταν καλοῦσε τόν πλανεμένο στήν ὑπηρεσία Του. Σ᾽ αὐτό ἐκεῖ τό μέρος,

τό κεφάλι του ἔπεσε καταγῆς, τό στόμα του, πού οὔτε μιά λέξι δέν εἶπε ποτέ χωρίς ν' ἀποπνέη τήν εὐωδία τοῦ Χριστοῦ, σώπασε γιά πάντα. Ἡ παλαιά παράδοσις, πού ἔχει διασώσει καί τόν τόπο, ὅπου οἱ δύο κορυφαῖοι Ἀπόστολοι ἀποχαιρέτησαν ὁ ἕνας τόν ἄλλον πηγαίνοντας πρός τό μαρτύριο, ἐκφράζει συμβολικά τό γεγονός, ὅτι ὁ κοινός μαρτυρικός τους θάνατος γιάτρεψε τό σχίσμα, πού ὑπῆρχε ἀνάμεσα στούς ἑβραιοχριστιανούς καί τούς ὑπόλοιπους, τούς ἐξ ἐθνῶν χριστιανούς, πού εἶχαν προέλθη ἀπ' τήν εἰδωλολατρεία, καί ὡδήγησε τήν Ἐκκλησία πρός τήν ἑνότητα, κάτω ἀπ' τήν καθοδήγησι τοῦ Λίνου. Κάποια χριστιανικά χέρια ἔθαψαν τόν Παῦλο δυό μίλια πέρ' ἀπό τόν τόπο τῆς ἐκτελέσεως, στό ἀγρόκτημα τῆς ρωμαίας Ματρώνας Λουκίνης, στή θέσι πού βρίσκεται σήμερα ἡ βασιλική San Paolo fuori le Mura, σ' ἕνα καθαρά εἰδωλολατρικό περιβάλλον! Πουθενά σ' ὁλόκληρη τήν περιοχή δέν βρέθηκαν χριστιανικά κοιμητήρια,-μόνο εἰδωλολατρικά.

Χαρακτηριστικό κι' αὐτό γιά τόν *«Ἀπόστολο τῶν Ἐθνῶν»*. Οἱ νεώτερες ἔρευνες ἔχουν ἐπικυρώσει λαμπρά τήν ἀρχαία παράδοσι. *«Τί θά εἶχε παρακινήσει τόν ἀρχιτέκτονα, νά πάη νά κτίση τό ναό σ' ἕνα τόσο ἐρημικό μέρος, πού ἦταν μακριά ἀπ' τίς χριστιανικές συνοικίες καί πού κάθε τόσο πλημμύριζε ἀπ' τά νερά τοῦ Τιβέρεως;»*. Ἔθαψαν τόν Παῦλο μέσα σέ μιά ἁπλή κρύπτη (memoria), καί τό σῶμα ἔμεινε ἐκεῖ ὥς τήν ἐποχή τοῦ διωγμοῦ τοῦ Οὐαλεριανοῦ, στόν 3ον αἰώνα. Τότε

προσπάθησαν νά λεηλατήσουν ὅλους τούς χριστιανικούς θησαυρούς καί νά καταστρέψουν τά κοιμητήρια. Οἱ χριστιανοί ὅμως τῆς Ῥώμης πρόλαβαν τόν κίνδυνο καί μετέφεραν τά σώματα τῶν δύο Ἀποστόλων, τοῦ Πέτρου καί τοῦ Παύλου, στήν κατακόμβη τοῦ ἁγίου Σεβαστιανοῦ, στήν Ἀππία ὁδό. Τόση εὐγνωμοσύνη αἰσθάνθηκε ἡ Ἐκκλησία γιά τή διάσωσι τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ θησαυροῦ της, ὥστε τήν ἡμέρα τῆς μετακομιδῆς τῶν λειψάνων τους, τήν 29 Ἰουνίου, τή διατηρεῖ ἀκόμα ὡς σήμερα, ὡς ἑορτή τῶν δύο Ἀποστόλων. Ὁ πάπας Σίλβεστρος μετακόμισε πάλι τά λείψανα τῶν Ἀποστόλων στήν ἀρχική τους θέσι, στούς ναούς πού ἔκτισε ἐκεῖ πάνω ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. Πενῆντα χρόνια ἀργότερα, οἱ τρεῖς αὐτοκράτορες, ὁ Οὐαλεντινιανός ὁ Β΄, ὁ Ἀρκάδιος κι ὁ Ὁνώριος, στή θέσι τοῦ μικροῦ ναοῦ πού ἔχτισε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἔχτισαν τήν περίφημη βασιλική τοῦ Ἁγίου Παύλου, πού συμπληρώθηκε τό 395 μ. Χ. καί πού σέ μεγαλεῖο καί εὐρυχωρία ἦταν ἀνώτερη ἀπ' ὅλα τά κτίσματα τῆς ἀρχαιότητος καί τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ τρομακτική πυρκαϊά τοῦ 1823 κατέστρεψε αὐτή τήν μοναδική βασιλική τῆς Ρώμης, πού προερχόταν ἀπό τόν 4ον αἰώνα, ἄφησε ὅμως ἄθικτο τόν τάφο τοῦ Ἀποστόλου καί τό μωσαϊκό τῆς κόρης τοῦ αὐτοκράτορος, τῆς Galla Placidia, πάνω στό θριαμβευτικό τόξο. Τό σημερινό οἰκοδόμημα, πού ἔγινε μέ τίς εἰσφορές ὁλόκληρης τῆς Χριστιανωσύνης, μέ τίς ἴδιες μεγαλοπρεπεῖς ἀναλογίες, δέν δίνει βέβαια τήν σοβαρή

ἁπλότητα καί τήν ταπείνωσι, πού ἔδειχνε ὁ πρῶτος ναός, κάνει ὅμως ἐξαιρετική ἐντύπωσι. Ἡ ἐπιγραφή, πάνω ἀπ' τήν ἁγία Τράπεζα δίνει, μέ τά ἴδια του τά λόγια, τό μυστικό καί τήν ὀντότητα τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν:

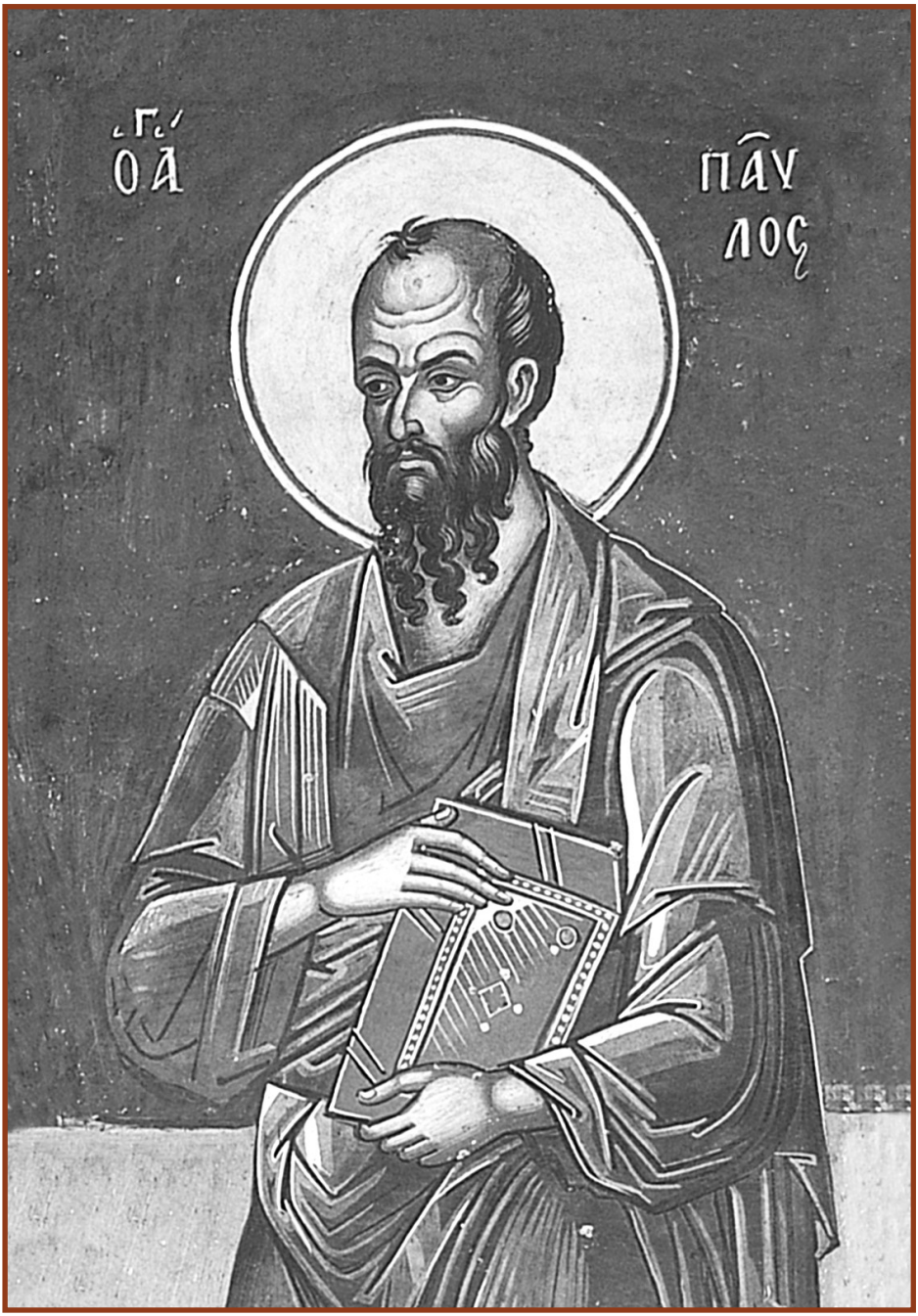
«ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς
καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος»
(Φιλ. α΄, 21).

Ἡ λεπτή πνοή τῆς πρώτης ἀγάπης βρισκόταν ἀκόμα μέσα στήν καρδιά τοῦ Ἀποστόλου πού πέθανε, ὅπως ὁ τρυφερός χυμός μέσα στόν ὥριμο καρπό. Σκληρή τύχη, θλιβερή πείρα δέν ἄφησαν πικρία μέσα στήν μεγάλη αὐτή ψυχή. Τό ἔθνος του τόν εἶχε ἀποκηρύξει, καί μέχρι σήμερα τόν θεωρεῖ ἄλυτο αἴνιγμα. Ἕνα ρητό, ἀπ' τό πρῶτο ἥμισυ τοῦ 2ου αἰῶνος, μοιάζει μέ ἐπίσημη καταδίκη καί damnatio memoriae τοῦ Ἀποστόλου: *«ὅποιος βεβηλώνει τό Ναό καί περιφρονεῖ τίς ἡμέρες τῶν ἑορτῶν καί καταλύει τό νόμο τοῦ πατριάρχου μας τοῦ Ἀβραάμ καί ξεγυμνώνει τό πρόσωπό του ἀπέναντι τοῦ "Νόμου"... αὐτός, ἀκόμα κι ἄν τόν γνωρίζη τό Νόμο, ἀκόμα κι' ἄν ἔχη καί καλά ἔργα, δέν μπορεῖ νά κληρονομήση τήν μέλλουσα ζωή»* (Mischna, Ἀποφθέγματα τῶν Πατέρων 3, 12).

«Ὅποιος φυτεύει κέδρα καί δρῦς, πρέπει νά ἔχη τήν παρηγοριά, ὅτι θά ρίχνουν τήν σκιά τους στόν τάφο του· ὁ ἴδιος ὅμως δέ θά δῆ παρά μόνο κάτι λεπτά δεν-

δράκια». Αὐτά λέει μία ὡραία φράσις γιά τόν Παῦλο. Οἱ ἀντίπαλοί του δέν ἄφησαν πίσω τους τίποτ᾽ ἄλλο, παρά συκοφαντικά συγγράμματα ἐναντίον του, πού μαζί μέ τούς ἴδιους ἐξαφανίσθηκαν ἀπ᾽ τήν Ἱστορία. Ἀπό τόν πλοῦτο ὅμως τῶν ἰδεῶν καί ἀπό τήν βαθύτητα τῶν Ἐπιστολῶν του, θέριεψε τό δάσος μέ τά κέδρα καί τίς δρῦς τῆς χριστιανικῆς θεολογίας, ρίχνοντας τίς ρίζες του στά γεγονότα τῆς σωτηρίας καί σείοντας τίς κορφές του στά οὐράνια ὕψη. Πάνω ἀπ᾽ τόν τάφο του, ὑψώνεται ἕνας ναός λουσμένος στό φῶς».

(Πηγή : J. Holzner «Παῦλος», μτφ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος Ἱερωνύμου, Ἐκδόσεις Δαμασκός, Ἀθήνα 2010[16], σσ. 478-481).

Γ΄
Ο Α΄
ΠΑΥ
ΛΟΣ

Ἡ καύχηση τοῦ ἀποστόλου Παύλου

Πρός Κορινθίους Β΄, ια΄, 16-33

«Πάλιν λέγω, μὴ τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ οὐ λαλῶ κατὰ Κύριον, ἀλλ᾽ ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων φρόνιμοι ὄντες· ἀνέχεσθε γὰρ εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει. Κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν. ἐν ᾧ δ᾽ ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. Ἑβραῖοί εἰσι; κἀγώ· Ἰσραηλῖταί εἰσι; κἀγώ· σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι; κἀγώ· διάκονοι Χριστοῦ εἰσι; παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ· ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις· ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα, νυχθημερὸν ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα· ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κιν-

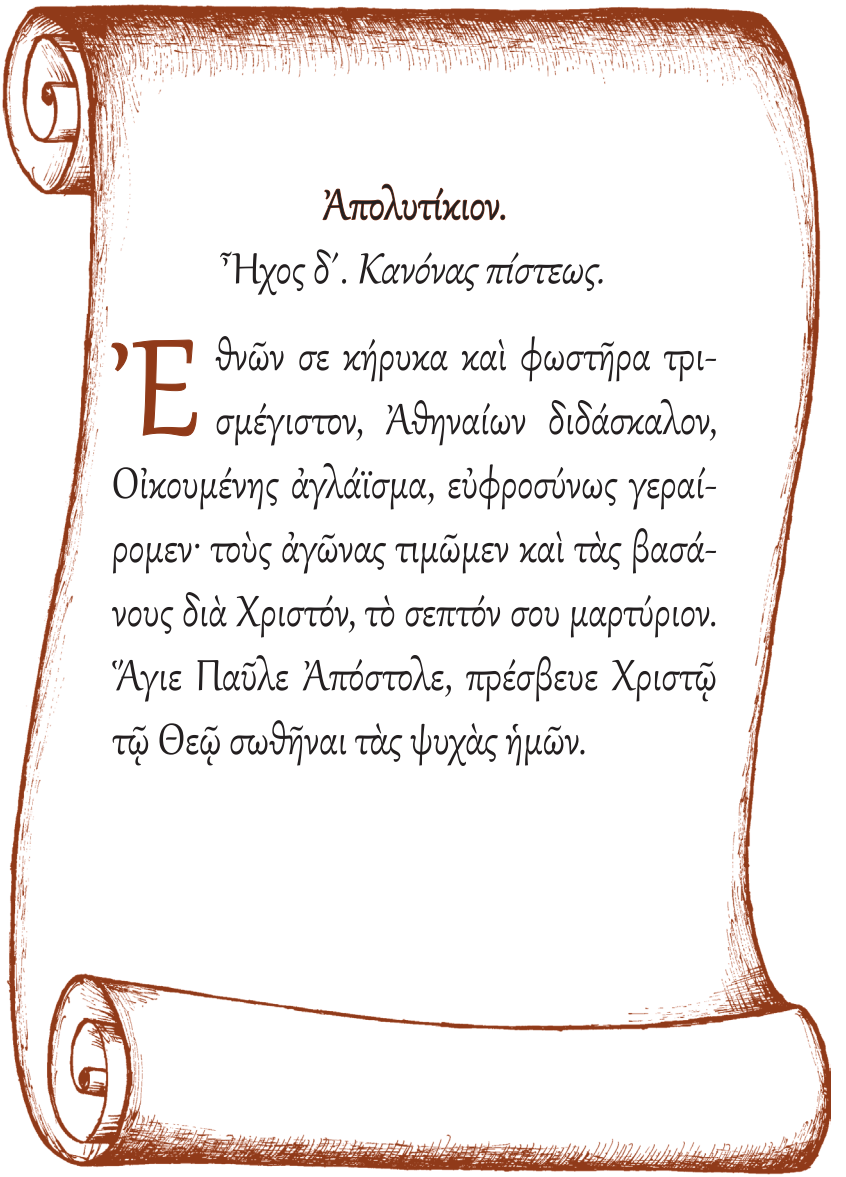
Ἡ καύχηση τοῦ ἀποστόλου Παύλου

Μετάφραση:

«Σᾶς ἐπαναλαμβάνω, μή μέ θεωρήσει κανείς ἀνόητο. Ἄν ὅμως δέ γίνεται ἀλλιῶς, πάρτε μέ, ἔστω καί γιά ἀνόητο, ὥστε νά καυχηθῶ κι ἐγώ γιά λίγο. Αὐτό πού θά πῶ δέ θά τό πῶ μέ ἐντολή τοῦ Κυρίου, ἀλλά σάν ἕνας ἀνόητος πού νομίζει πώς ἔχει τό δικαίωμα νά καυχηθεῖ. Ἀφοῦ πολλοί καυχῶνται γιά ἀνθρώπινα πλεονεκτήματα, θά καυχηθῶ κι ἐγώ. Κι ἐνῶ παρασταίνετε τούς φρόνιμους, ἀνέχεστε μ' εὐχαρίστηση τούς ἀνόητους. Ἀνέχεστε δηλαδή ὅποιον σᾶς καταπιέζει, ὅποιον σᾶς ἐκμεταλλεύεται, ὅποιον σᾶς ἐξαπατᾶ, ὅποιον σᾶς παριστάνει τόν σπουδαῖο, ὅποιον σᾶς χαστουκίζει. Ντρέπομαι πού τό λέω· σάν νά μήν μπορούσαμε ἐμεῖς νά σᾶς κάνουμε τά ἴδια! Ὅμως, γιά ὁτιδήποτε τολμᾶ κάποιος νά καυχηθεῖ — σάν ἀνόητος μιλῶ —τολμῶ κι ἐγώ. Ἑβραῖοι εἶναι αὐτοί; κι ἐγώ. Εἶναι Ἰσραηλῖτες; κι ἐγώ. Εἶναι ἀπόγονοί του Ἀβραάμ: κι ἐγώ. Εἶναι ὑπηρέτες τοῦ Χριστοῦ; —θα μιλήσω σάν τρελός — ἐγώ εἶμαι μέ τό παραπάνω. Μόχθησα πιό πολύ ἀπ' αὐτούς, φυλακίστηκα περισσότερες φορές, μέ χτύπησαν μέ ἀφάνταστη ἀγριότητα, κινδύνεψα πολλές φορές νά θανατωθῶ. Πέντε φορές μαστιγώθηκα ἀπό Ἰουδαίους μέ τά τριάντα ἐννιά μαστιγώματα. Τρεῖς φορές μέ τιμώρησαν

δύνοις ἐν ψευδαδέλφοις· ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι· χωρὶς τῶν παρεκτὸς ἡ ἐπισύστασίς μου ἡ καθ᾽ ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι. ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν πιάσαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

μέ ραβδισμούς, μία φορά μέ λιθοβόλησαν, τρεῖς φορές ναυάγησα, ἕνα μερόνυχτο ἔμεινα ναυαγός στό πέλαγος. Ἔκανα πολλές κοπιαστικές ὁδοιπορίες, διάβηκα ἐπικίνδυνα ποτάμια, κινδύνεψα ἀπό ληστές, κινδύνεψα ἀπό τούς ὁμογενεῖς μου Ἰουδαίους, κινδύνεψα ἀπό τούς ἐθνικούς πέρασα κινδύνους σέ πόλεις, κινδύνους σέ ἐρημιές, κινδύνους στά θάλασσα, κινδύνεψα ἀπό ἀνθρώπους πού ὑποκρίνονταν τούς ἀδελφούς. Κόπιασα καί μόχθησα πολύ, ξαγρύπνησα πολλές φορές, πείνασα, δίψασα, πολλές φορές μου ἔλειψε ἐντελῶς τό φαγητό, ξεπαγίαζα καί δέν εἶχα ροῦχα νά φορέσω. Ἐκτός ἀπό τά ἄλλα εἶχα καί τήν καθημερινή πίεση τῶν ἐχθρῶν μου καί τή φροντίδα γιά ὅλες τίς ἐκκλησίες. Ποιανοῦ ἡ πίστη ἀσθενεῖ καί δέν ἀσθενῶ κι ἐγώ; Ποιός ὑποκύπτει στόν πειρασμό καί δέν ὑποφέρω κι ἐγώ; Ἄν πρέπει νά καυχηθῶ, θά καυχηθῶ γιά τά παθήματά μου. Ὁ Θεός καί Πατέρας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ — ἄς εἶναι εὐλογημένο τό ὄνομά του στούς αἰῶνες — ξέρει ὅτι δέ λέω ψέματα. Στή Δαμασκό, ὁ διοικητής - ἐκπρόσωπος τοῦ βασιλιᾶ Ἀρέτα ἔβαλε φρουρούς σέ ὅλη τήν πόλη γιά νά μέ συλλάβει. Μέσα ὅμως ἀπό ἕνα ἄνοιγμα τοῦ τείχους μέ κατέβασαν μέ καλάθι καί ξέφυγα ἀπό τά χέρια του».

Ἀπολυτίκιον.

Ἦχος δ΄. Κανόνας πίστεως.

Ἔθνῶν σε κήρυκα καὶ φωστῆρα τρισμέγιστον, Ἀθηναίων διδάσκαλον, Οἰκουμένης ἀγλάϊσμα, εὐφροσύνως γεραίρομεν· τοὺς ἀγῶνας τιμῶμεν καὶ τὰς βασάνους διὰ Χριστόν, τὸ σεπτόν σου μαρτύριον. Ἅγιε Παῦλε Ἀπόστολε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.